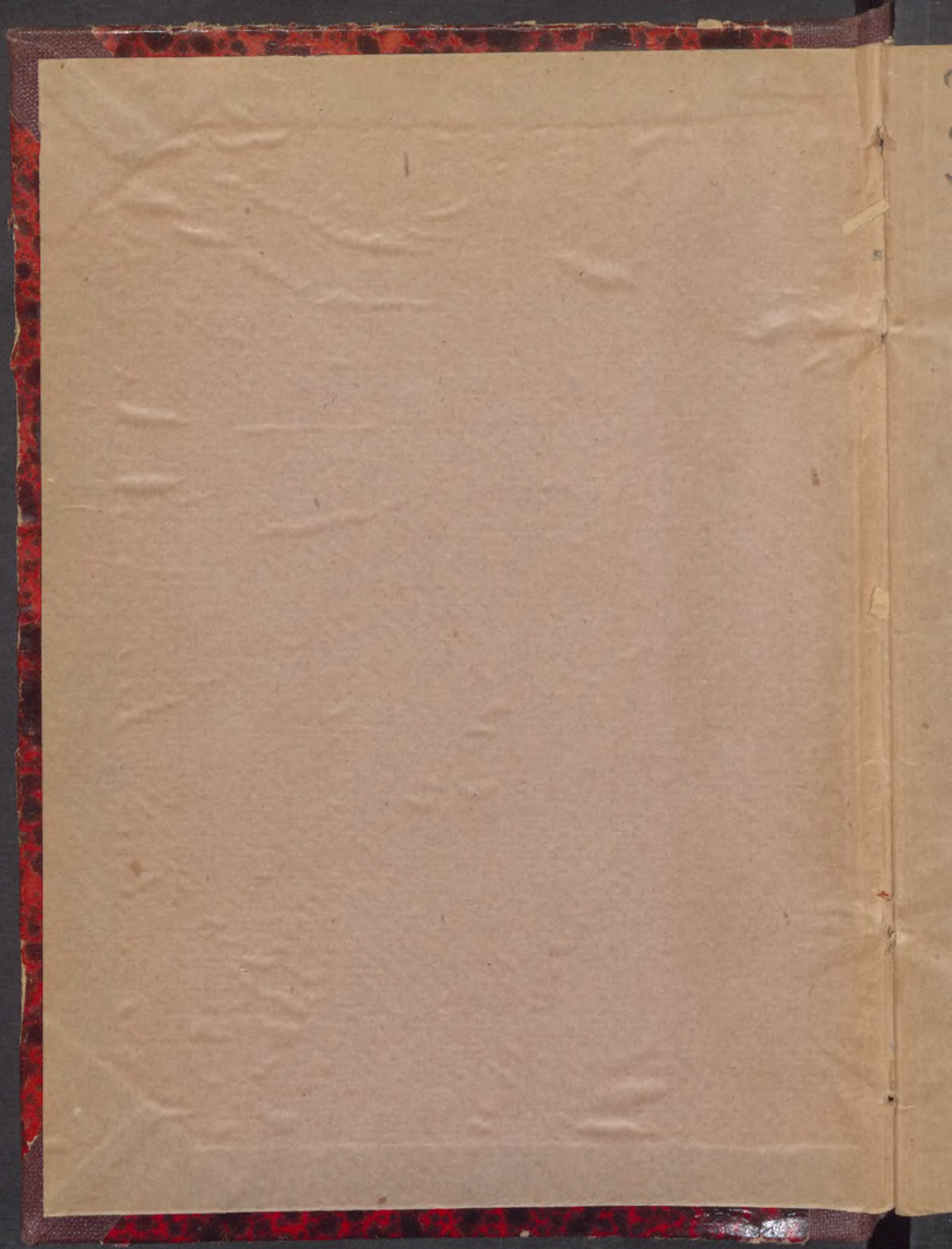

312.787

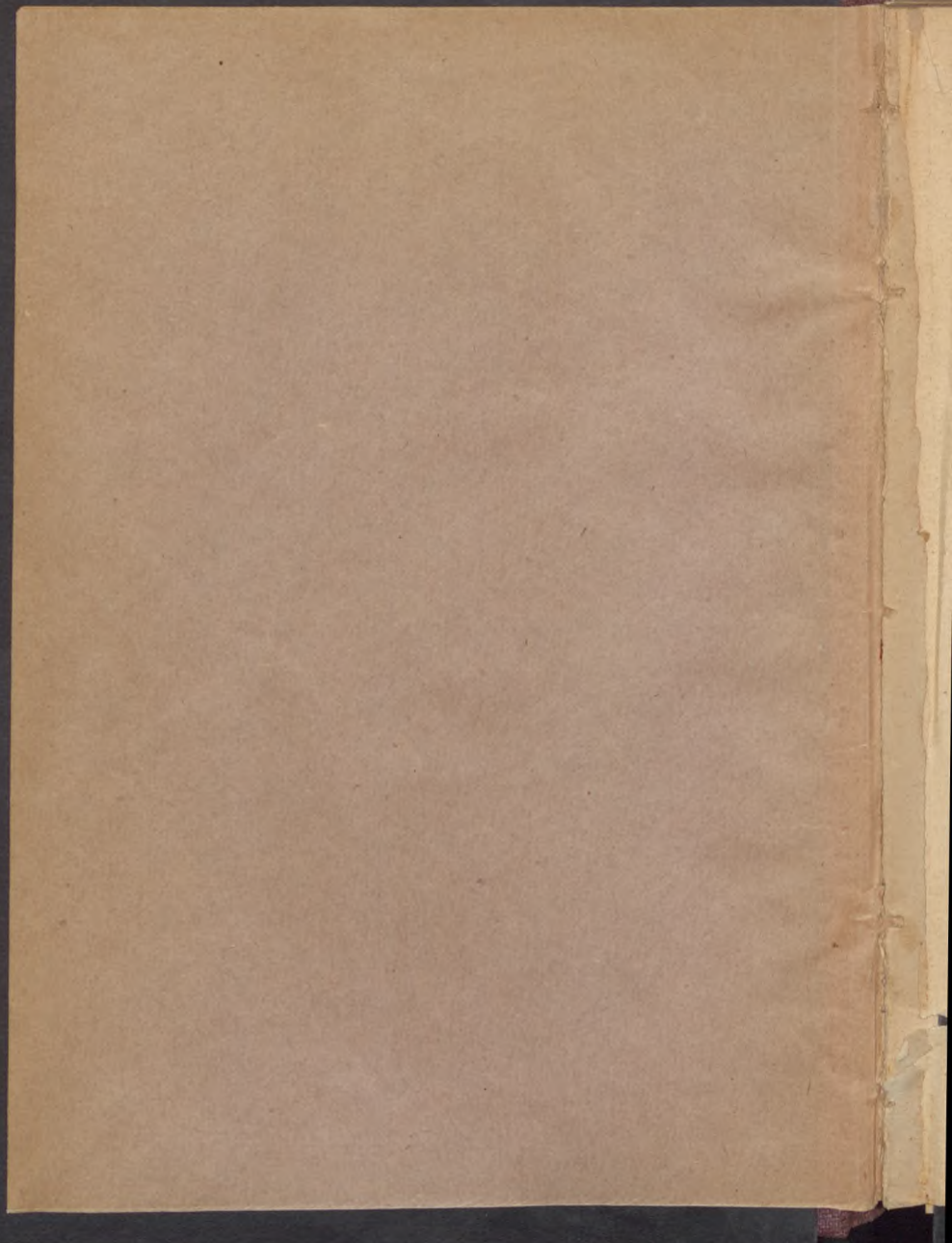
OF ZK

.....

3.

1408

VEZÉRESZME:

„Magyarország nem volt,
hanem lesz.“

GR. SZÉCHENYI ISTVÁN.

Szives tudomásul.

A hűn mondán alapuló ezen mű bár
örökös^{ör}álló egészet képez, mindazonáltal kérem
e művet nem mint ilyent, hanem mint a
már munkában levő Atila trilogia foly-
tatását — befejező részét — tekinteni.

A névtelen dalnok.

AZ UTOLSÓ ÜTKÖZET

2453^{-BAN.}

REGÉNYES ÉPOSZ

VIII. ÉNEKBEN.

IRTA:

FARKAS GYULA

ÉNEKLI A XXV-İK SZÁZAD VÉGÉN

A NÉVTELEN DALNOK.

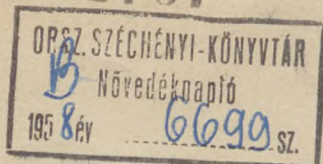
~~~~~  
SZERZŐ TULAJDONA.  
~~~~~

DEBRECZEN,
NYOM. A „DEBRECZENI ELLENŐR” KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1883—1895.

312787

ALAPTÉTEL:

1.

És mondá az angyal a Rómát ostromló Atilának: „Halld meg Atila, mit parancsol neked az Úr Jézus Krisztus. Ne menj dühöddel a szent városba, hol apostolaim hamvai nyugosznak; állj meg és térj vissza. Engedelmességed jutalmául im még ezt is megígérem: Lészen idő, mikor nemzetséged Rómát egész alázatosságban meglátogatja, s utódaid egyike ott örökké tartó koronát nyer ajándékba.“

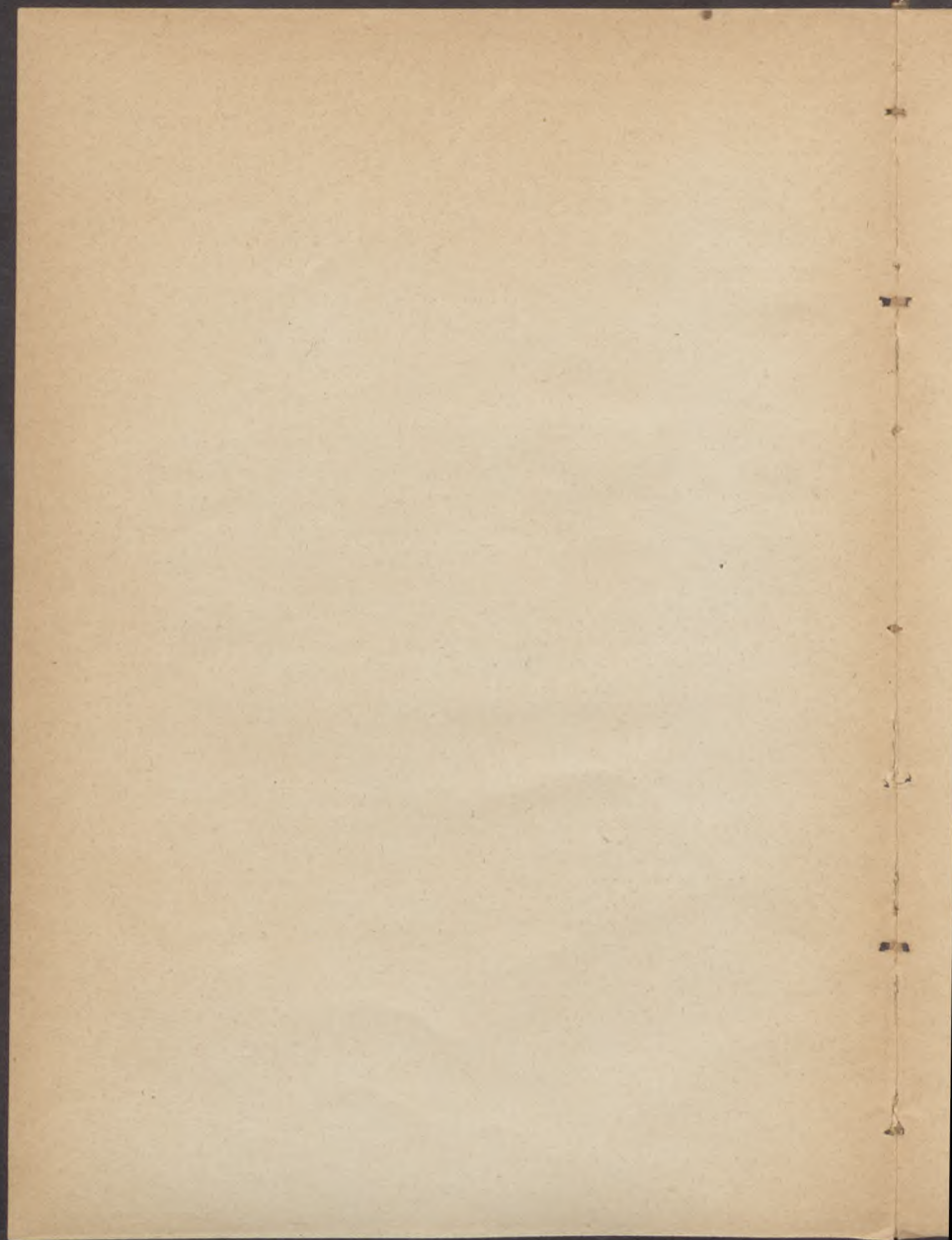
Hún monda.

2.

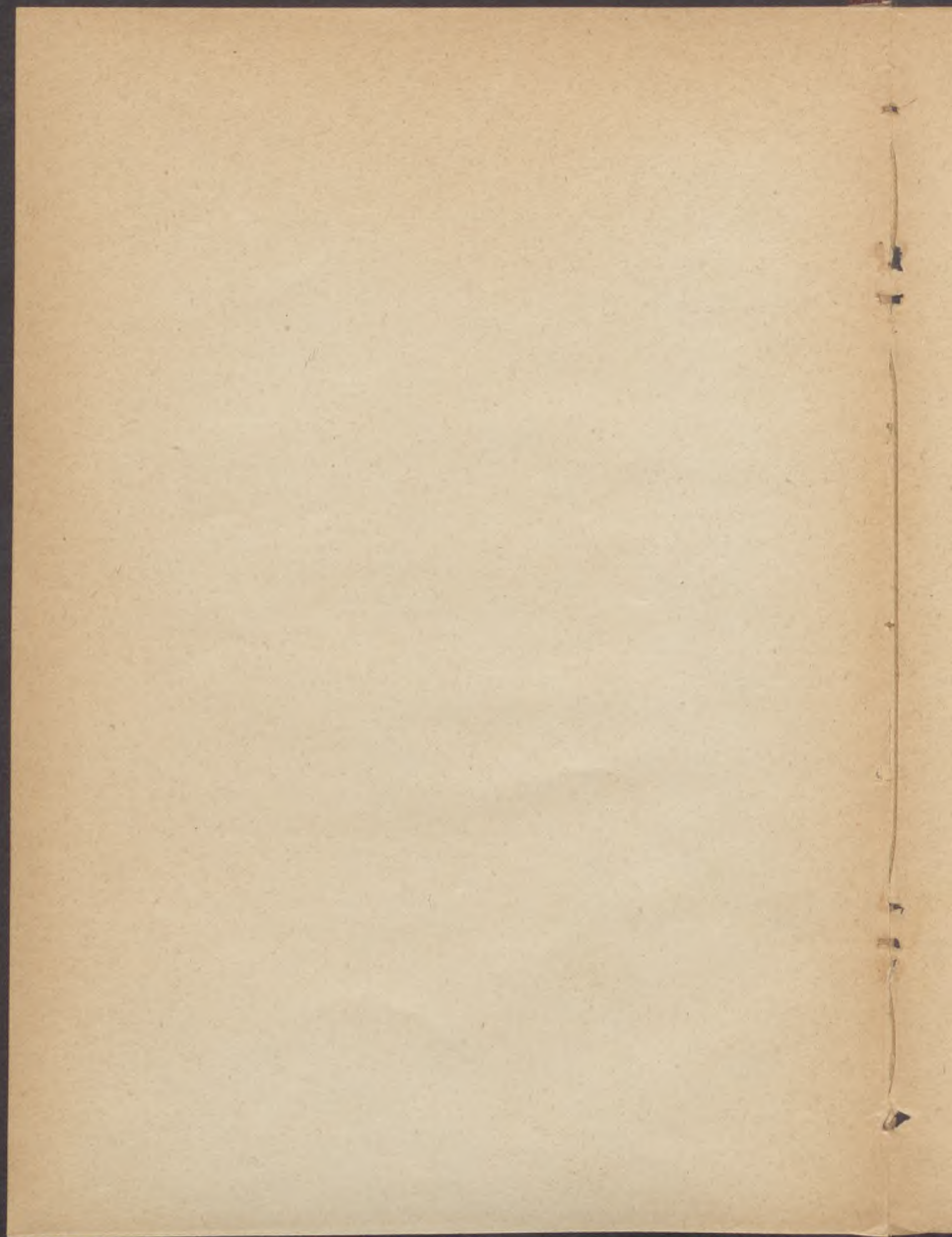
„Egyéb juhaim is vannak, melyek nem az akolból valók; azokat is el kell hoznom és hallgatni fogják az én ezómat, és egy akol lesz és egy pásztor!“

Jézus Krisztus.

(János, 10, rész, 16-ik vers.)

ELSŐ ÉNEK.

ELSŐ ÉNEK.

Csillag betűkkel fönn, az ég azurján,
Megirva régen a csudás történet ;
Olvastam, és most arról szól az ének.
Visszhangot adva gyöngé lantom hurján.

*

Mi nép tolong ott, s mit jelent a lárma? . . .
Mely zúgva harsog, majd szelíden csendül,
Miként ha ég s föld hangot adna már ma,
Lemondni vágyva a szokott nagy csendről.

A százezernyi néptömeg zömében
Ezüst szekérre vas koporsó téve,
Azt húzza sok úr, s izzad szörnyűképen ;
Kidül egyik-más', mint a szél fűtt kéve.

Előttük díszben ötven püspök lépdél,
Kezébe' mindnek égő gyertya, zsoltár ;
Útjukba rózsát több száz lányka tépdél,
S ezüst szekér, úr, mind azon tapod, jár.

Két férfi áll a püspököknek élén,
Egyik talárban és a más biborban;
Ősz mind a kettő, egy idős a korban,
Csak ötven éves s már a sirnak szélén.¹⁾

Az ott Leó, a húszadik e néven,
Emez meg itten harmadik Atila,
Magyar király ez, az meg pápa épen,
Itt él közöttünk, székel anyja fia.

A palotája szent Gellért hegyén áll,
Szebb és kisebb is az a királyénál;
Hószín falakkal azurkék alapra
Tömör üvegből öntve minden lapja.

¹⁾ Öt, hatszáz évvel ezelőtt az aggkor 65—70
évnél állott be, de idővel a mennyit nyert az emberiség
szellemi erőben, ugyanannyit veszített testi erőben s
így korunkban az 50—55. év már aggá tesz.

A Névtelen dálnok.

Belsője földve vert ezüst lemezzel;
S a hét emelet gömbtornyú tetője
Fölnéz az égre, hogy mutassa ezzel
A nagy világnak, hol a teremője;

Hogy ott az Isten. Isten? ah, ki mondja?!..
A babonás hit, régi bárgyu monda!
Ilyet nem hisz, kit ember-isten nemzett,
Csak a magyar hisz, e maroknyi nemzet.

A három úr-nép²⁾ azt tanítja, mondja,
„Az égbe' nincsen, én vagyok az isten!”
— S kiüzi papját, templomát lerontja —
„Pap és a templom ne butitson itten!”

² A három úr-nép, t. i. a latin, germán és szláv-fajú nép, kiknek uralma ekkor az egész világra kiterjedt, úgy, hogy a latinfajú nép birta Európa déli részét az Adriai tengertől és Afrikát; a germánfajú nép Európa északi részét a Visztulától és egész Amerikát és Ausztráliát; s végre a szláv-fajú nép Európa keleti részét, a

Igy lett Etelvár³⁾ a pápák lakása,
Hol hű magyar nép örködik körülte;
A kapesot ősi hit bizalma szülte. — —
De vár reánk a monda folytatása. — — —

Öröm-riongva, majd zsolozsmát zengve,
Hamar eléri Etelvár határát,
S hogy itt megálltak, nem vallották kárát,
Mert azt, mit látni, toll leírni gyenge.

Fönn, a magasban, felhő támad, csillog,
A kékes ürbe' szivárványszint öltve,
Melyből kiröpve, mint a hulló-csillag,
A legszebb angyal száll alá a földre.

Visztulától és Feketetengertől kezdve, és egész Ázsiát.
E három nagyhatalom közzé volt ékelve Magyarország,
melynek határait a Kárpátok és Boszporus, a Szeret
folyó és a Mura forrásai képezték.

³⁾ Régente : Budapest.

A Névtelen dalnok

Emitt a pápa lábaihoz térdel,
S midőn megáldva a kézcsókhoz ér el:
Feláll s odább leng a király elébe,
Kinek kigyúlad arca örömébe.

S míg szól a lányka: „jó atyám apolj⁴⁾ meg!“
— Mert Zolna ő, az agg király leánya —
Melylyel repüle, két hatalmas szárnya,
Művészi gépén hátfelé hajol meg.

S szívük egymásról míg leszakadt volna,
„Atyám bocsáss meg!“ ilyen esd szép Zolna, —
„Hogy társaimat elhagyám sietve,
De szívem üze szerető szivedre.“

És rátapad hős atyja kebelére,
Mint rózsabimbó kérges törzsökére;
Nem bir leválni, elszakadni attól,
Mint nem a sugar a hanyatló naptól.

⁴⁾ Apolni = csókolni; régi szó; megkülönböztetés a szerelmi és szülői csók között.

De hallani már fönn, a tiszta légben,
Mint zeng a himnus, mit ezer ajk dall ott;
Ilyet talán az első ember hallott
Szeráfi ajkról zengni réges-régen.

S leválik Zolna atyjának szivérül,
Kötelme hívja a vezért el onnan;
Csak még egy édes pillantást nyer bérül,
Szárnyát kitarja s elröppen legottan.

E pillanatban Etelvár falárúl
A villanyágyuk öblös torka bömböl,
Vélnéd: eléd az ítéletnap tárúl,
Úgy reng, dörög a lég egész erőből.

És ha az ágyuk perczre szünetelnek,
Jól hallani a száz meg száz toronynak
Harangjait, mily szépen csengnek, bongnak.
Hirdetve: e nap ünnep a nemzetnek.

Mert a Tiszának régi medre alatt
Föllelték a hún Atilának⁵⁾ sirját;
Hogy ottan nyugszik, sirja rejtve maradt,
Ma ép a másik ezerévet írják.⁶⁾

S alig akadtak vas koporsójára.
A hír azonnal villany-szárnynon jára;
Hanggépek⁷⁾ adták tudtul országszerte,
Hirét mindenki egyidőben nyerte.

S pár óra múlva im megérkezének
A főurak mind — itt diszlik csoportja —
És mind a kétszáz s öt magyar megyének
Követe itt van, s a koporsót vonja.

⁵⁾ Atila = Etele, és nem, mint a külföldi írók
írják: Attila.

⁶⁾ Atila hún király meghalt 453-ban, Krisztus
után.

⁷⁾ Hanggép = telephon.

Harangok zúgnak, bömböl ágyuk öble,
Zeng a zsolozsma, harsog a riadal, —
Virág-eső hull — víz se hullna több le —
Szép Zolna népe szórja, tábora dall.

Az ős Etelvárt így hamar elérték,
A polgárnagy már várt reájuk ottan;
Ruházatán több százezernyi érték,
Botján a gyémánt, mint egy alma olyan.

Tanács-uraknak ezre áll körülte,
És a biboros-testület tiz tagja;
S kiktől e nap a díszörséget kapja:
Kétszázezer főt a polgárság küldé.

A széles utcák fényes burkolatja
Végig bevonva bársonyos szőnyeggel;
A palotákra annyi dísz kirakva,
— Zászló, virág, — hogy rajt' a szem mereng el.

Beláthatatlan néptömeg kísértén
Lassan beérnek szent István terére;
Nyolczszögletű ez, hatszáz holdnyi téren,
A nagy tömeg mind rajta még se' fére.

A tér körül csak óriás-arányu
Paloták állnak, mind üvegből öntve,
Nem fog ki rajtuk sem idő, sem ágyu,
Ruganyuk oly nagy, bombát visszalökne.

A tér középén szent István egyháza
Némán mutat föl a mosolygó égre;
Száz öl magasban, ha bekoronázza
Napfény keresztjét: csillog mintha égne.

A főhajóba húszezer pad fér el,
Bár gazdálkodva semmi sincs a térrel;
Művészet, pompa itten frigyre lépé:
Arany keretben áll száz oltárképe,

Kirakva dűsan sokszinű ékkővel ;
S a falakat mind vert ezüst borítja,
Zománczolása daczol az idővel,
Szépsége lelkünk' áhitatra szítja.

Ide hozák be az ezüst szekérről
A vas koporsót, és tevék középre,
A ravatalra, min villanynap ége. —
E helyt ezüst rács védi szabad térül.

Két trón emelve szinaranyból itten,
A pápa és az agg király számára ;
Magyar csinálta azt, magyar mintára,
Csudás szépséggel, mesterül kivitten.

S hogy a hivottak mind beérkezének,
S a mirha füsttel égbe szállt az ének ;
Föláll Atila, a koporsóhoz lép ;
Szent borzadálytól térdre roskad a nép. —

És szól: „Atila, ostor, Istené, Te!
Kétezred éve, hogy e föld itt láta,
Romlott világ volt az, mely arczod félte,
Romlott világ ez, mely koporsód látja.“

„Ide Te hoztad véreinket egykor,
Nyomodban leltünk szép hazát mi itten,
S midőn magyar lesz, hogy jövend majd egy kor,
Neked ígérte Róma előtt Isten.“

„Magyar e föld már, az leend örökké!
Tatár nem ölt ki, a német sem ártott,
S bár volt e szép hon sarczoló töröké:
Él mégis, népe kibirá a bárdot.“

„Ime Atila, Isten-ostora, nézd!
Véred, hazád, ha elkerülte a vészt:
Hadúr, az Isten, Istene magyarnak
Óvott meg eddig s karjai fenntartnak.“

„És most, Atila! vaskoporsód itt áll
Annak házában, kit segélyül hittál,
Midőn nevében vítad a csatákat;
Nyiljék koporsód lásd meg ős hazádat!”

Végzé ekképen, s mit kezébe adnak,
Arany ütővel üt koporsójára,
És az ütésre föl- lepattan annak
Mi csukva tartá, rozsdáettte zára.

Ezüst koporsó ím a vasba téve,
Zászlós-urak ezt most veszik ki épen;
Zárát kinyitni, hogyha kulcsa kéne,
Keresni sem kell, lánczon ott függ szépen.

Midőn kinyitják, uj koporsó benne,
Arany koporsó, ah, minő remek-mű!
Az oldalára vésve rózsá, szekfű,
S gyémánt-, rubinnal mintha hintve lenne.

Lapos tetőjén Atila alakja
Egész nagyságban domborún kivésve,
Fején korona, ékkövekkel rakva,
Balján a karvaly,⁸⁾ át, a napba nézve.

S a nép, ezt látva, fölkiált egyszerre :
„Ez a koporsó Atila királyé!
Ha ezt tagadnók, Isten is megverne ; -
Övé valóban : képe rajt' nem áll-e ? !“

De most feláll a pápa is trónjárúl,
S megy Atilának a koporsójához,
Segédje mellé pásztorbottal járúl,
Amíg a másik drága koronát hoz.

Biborosok s a püspökök csoportja
Diszes palástban állanak körülte ;
Másrészt azoknak, kit megyéjük küldé,
S a főuraknak, a király központja.

⁸⁾ A koronás karvaly, vagy turúl, Atila czimerét képezte ; ez volt palotája, trónja és zászlói fölött is alkalmazva.

De a koporsót már kinyitva tartják,
Atila benne mintha élő volna ;
Baloldalánál látni Isten-kardját,
Ragyogva fénylik, akár csak lángolna.

Arczára száll a koronának fénye,
Jobb oldalához serlege van téve,
Körülte számos étkező edénye,
Hogy ott legyen mind a kezeügyébe.

Leó pápának most hármias koronát
Tesznek fejére, míg püspök segédje
Baljához állva főpásztor-botot ad,
Kézéhez tartván, hogy sulyától védje.

S hogy így a pápa teljes díszben áll,
Malaszt kegyelme sugárzik le róla ;
Szentelt vizet hint most a hún királyra,
S kezét áldásra fölemelve szóla :

„Megáldlak im, az egy Isten nevében,
Miként megáldott szent Leó elődöm;
Légy áldva égben, áldva itt e földön,
És míg az Úr hí, porladozz békében!”

Most a koporsót mind egymásba rakják.
Ugy, mint az eddig összetéve vala;
Állampecsétjét ráteszik s lakatját,
Hogy baj ne érje s kétkedés valaha.

És ekkor a nép tüzzel egyre kiált:
„Dicsőkházába⁹⁾ visszük át a királyt!
A hún királynak ott, csak ott a helye,
Hirét magyarnak ottan is növelje!”

A közóhajnak a király engedve,
A vas koporsót felfogák egyszerre,
S hogy így fokozva lett a népnek kedve,
Felzúg az „éljen!” s az örömdal erre.

⁹⁾ Dicsőkháza = Pantheon.

Legott kiérnek a szent-István térre,
Ahol már várnak léghajókkal rájuk ;
Harangok zúgnak és dörögnek ágyuk,
A hún királynak több dicsőségére.

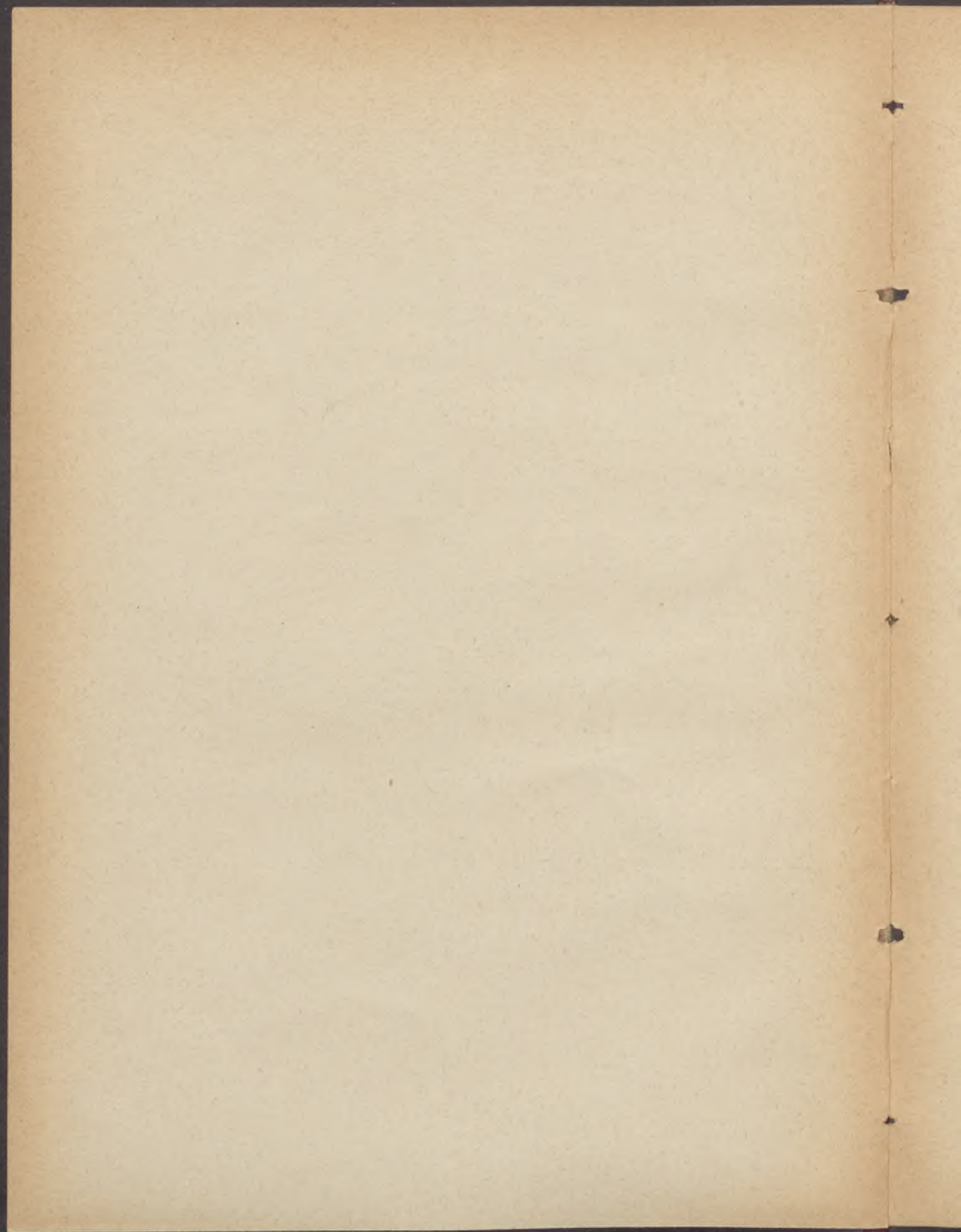
Szárnyas hajóba teszik itt a királyt,
Mely a vihart is mint a sas szeli át
A neve is ,sas' és villanygép hajtja ;
Az agg királyé és csak ő jár rajta.

E léghajóba' fognak helyt a pápa,
Az agg király és mind a meghívottak
S midőn a több száz léghajó aljába'
Urak s a nép mind elhelyezve voltak :

Magasba szállnak, és sasként repülve
Gyorsan törekszik mind az Árpádhegyre,¹⁰⁾
Hol a ,dicsőöknek' csarnoka épülve ;
S amíg eléri zeng az ének egyre.

¹⁰⁾ Árpádhegy, régente : Sashegy.

MÁSODIK ÉNEK.

MÁSODIK ÉNEK.

Mátyás-hegyén¹⁾ áll a királypalota,
Vélnéd : tündérkéz építette oda ;
A terjedelme majd fél négyszög mértföld,
Tornyos tetője a felhőkig ér föl.

A hegy gerincze vérszínű üvegből
Hat öl magasra lett előbb beöntve ;
Fehér üvegből így emeltenek föl
Tíz sor szobát rá, zöld tetővel fődve.

A nyílt folyosók karsu oszlopokkal
Körül befutják minden emeletét ;
Falán zománczolt érenyből²⁾ a betét :
Piros virágok zöld folyondárokkal.

¹⁾ Mátyáshegy, régente Svábhegy.

²⁾ Éreny = fehérarany.

Az oszlopok közt nagyembereknek
Ezüstből vésett szobraik helyezve,
Hogy lelkesítsen az, kit képviselnek,
S utódra leljen az erény s az eszme.

Százhúsz terem van bár e palotában,
És háromezer a szobáknak száma :
Mégis kevés az ; benne mostanában
Több műremek már helyt alig találna.

A négyszög készült büszke palotának
Tetőzetén, a négy homlok-sarokra
Építve, hosszas gömbtornyok valának ;
Fölöttük zászlót lenget a szél sodra.

És a középre szép s merész emelkedéssel
Feldomborúl a csudaszép kupola,
S miről az éjjel villanynap daczola :
Tornyának orma a felhőkbe' vész el.

A torony alján, a kupola gömbje
Áttört csillagzat — hosszú munka bére —
Hogy ottan a lég élenyét özőnlje
A tágas udvar illatos kertjére.

Huszonhat évig épült egyhuzomban
E szép palota, míg a végét érték;
Ráköltve csaknem ötszázmilliom van,
S műkincse benne kétszer annyi érték. — —

Nyitott folyosón, ott, a felső részen,
Honnét szemével sokfelé tekinthet.
Úl a király, csak egyszerű fa-széken;
Arczán a gond ül s rá komor, bús szint vet.

Alant Etelvár óriás látképe
Tízmilliónyi népével terül el;
S mert benne munkát minden épeszü lel:
Gazdagszik egyre és gyarapszik népe.

A tudománynak és a művészetnek
Szakegyetemmel minden ága bír itt,
S míg a magyarra mindezek fényt vetnek,
Erénye is nagy és növeli hírit.

Nemis keresnek élvét drága kincsen ;
Műtára³⁾ ötszáz, s több a köz-könyvtára,
Zene- és színház mind a nép javára,
Csak kocsma, börtön az, mi itt egy sincsen.

Mert a hegyeknek gyöngyöző nektára,
Melyet a fűrtben déli napsugára
S a hegybe átvitt villany árja érlel :
Nem bőszt embert, sőt nedűje kérlel.

S bor az országban mind amennyi terem,
És tisztabúza, közvagyon egészen ;
S ha telve raktár és a pincze, verem,
Ki-ki azokból hogyha kell kivészen.

³⁾ Műtár = muzeum.

És a magyarság ötvenmillió tagja⁴⁾
Az ős erénynek oly magas fokán áll,
Hogy sanda birvágy lelkét meg se kapja ;
Jobban szereti ép eszét boránál.

⁴⁾ Magyarország a nemzeti és nyelvbeli egységet mint tudjuk, a 2186-iki III-ik törvényeziknek köszönheti, mely így szól :

1. §. Ki a haza, az édes anya nyelvét szóban és írásban nem bírja : polgári legtöbb kötelessége ellen vét, miért is a polgári jogok élvezetére méltatlan. Ebből kifolyólag :

2. §. A magyar birodalomban polgári jogokat csak azon benszült, vagy honosított, de mindenesetre magyarországi lakosok élvezhetnek, kik az állami hivatalos magyar nyelvet szóban és írásban bírják.

3. §. A magyar birodalomban mindazon benszült, vagy honosított, de mindenesetre magyarországi lakosok, kik az állami hivatalos magyar nyelvet szóban

De nincs is szükség most a nyers erőre,
Mindent a villany- és delejgép végez,
Ir, számol, épít, mos, farag, szánt rég ez,
S a gépnek most az emberész csak öre.

és írásban nem bírják : meg nem választhatók s ki nem nevezhetők. Nem lehetnek sem állami, sem megyei, városhi, községi, nyilvános számadásra kötelezett társulati, jogi és erkölcsi testületi hivatalnokok, tisztviselők és képviselők.

4. §. Szavazati joggal s választóképességgel nem bírnak, és sem peres, sem peren kívüli ügyekben jogi megbízottak és képviselők nem lehetnek.

5. §. Ezen törvény hatálya az eddigi törvények alapján már polgári jogokat élvezőkre ki nem terjed.

Névtelen dalmok.

Százötven éve, hogy a béke hinti
Pazar kezekkel áldását a honra,
És az, ki mostan a magyart tekinti,
Boldognak látja és dúsnak vagyokra.

És mégis gond ül a királynak arczán,
Csatát az aggály vív a lélek harczán,
S gond- és aggálynak tárgya más ki lenne,
Mint szép hazája és leánya benne.

Mert csak minap volt, hogy a szlávok czárja
A szende Zolna szép kezét megkérte,
De hogy od'adják mindhiába várja,
Követ vivé meg, hogy mi szégyen érte.

Követ vivé meg a szlávok czárjának,
Hogy csak keressen más leányt magának ;
Mert az, ki énjét istennek hivatja :
Méltó párját csak istenek közt kapja.

S mert Zolna ember, gyöngé földi ember,
Ki égi Istent térdre hulla imád,
— Neki köszönve minden jót, amit ad —
Egy földi isten párja lenni nem mer.

És Zolna még azt gondolá magában:
Ki Istent sem hisz, hinne-é az bennem?...
S ki adna össze?... nem, nem, mindhiában!
Mint oly királyné, jobb leánynak lennem.

S e gondolatra kis szíve megdobbán,
Szorongni kezde mindig jobban-jobban,
És, tudja Isten, hogy miért, de Zolna
Merengve néze a ködös távolba.

Az agg király meg gondolá nagy titkon;
Szép Zolna lányom hadd maradjon itthon,
Kisebb veszély a harcz, a hon kiállja,
Mintsem hitetlen légyen a királya.

Mert tudni kell azt, hogy ki Zolnát bírja,
— Fia nem lévén már az agg királynak —
Ha Atilának megnyílik majd sirja,
Hazája, trónja rá s Zolnára szállnak.

De hajh! ki lesz az, hol a méltó erre? . . .
A béke művét hogy tetézni tudja;
Kinek van itten olyan fényes multja,
Zolnát s hazáját hogy rábizni merje? . . .

E tünődés közt ráborúl lelkére
Az aggkor átka: csüggedés s a kétség,
S midőn ez a szív rejtekéhez ére,
Hol még nap ége, már parányi mécs ég.

E pillanatban, — tán az Isten küldte,
Hogy ki ne égjen még a szívnek lángja —
A folyosóra léghajó repül be,
S magát zörejjel a talajhoz vágja.

Atila eszmél. Zolna áll előtte,
Szemében tűzár, arcza csaknem ége ;
Meglátszik rajta, hogy remeg, s szívébe
Bús sejtelem, gond nyíllait belötte.

Midőn leküzdé nagy felindulását,
Könnyel szemében szól a szende lélek :
„Rosz hirt hozok most, jó atyám, én félek !
De jobb ha roszt hirt én adok s nem más ád.“

„Mert udvarhölgyem, Erzsikével, mostan
A nyári kertből, hól Aranyt olvastam,
Zászlós hajókat láttam erre szállni,
S a köpalota⁵⁾ erkélyén megállni.“

⁵⁾ Kőpalotának nevezik a kül'öldi időleges követek (állandó követek ez időszerint nem lévén) palotáját, minthogy ez az egyedüli épü'tet Etelvárt, mely kőből épült.

„Szolgát meneszték, s ez hírével jött meg
A szláv követ gyors visszaérkeztének,
Vele germánok és latinok jöttek ;
Ez az, mi aggaszt, véle mért jövének ?“

„Jövönk az Isten szent kezébe téve,
Sujthat vagy áldhat, ugy, miként akarja ;
Ne félj leányom! — atyja így beszéle —
,Téged nem ér el földi isten karja.’

Szívükbe erre gyorsan visszatére
A szebb reménynek biztató nyugalma ;
Egyikbe : mert van atyja védelmére,
A másba : mert van Istenben bizalma.

És Zolna hálaérzelemmel telve
Simúl atyjának szerető szívére,
És csókot adva, atyja csókját nyerve,
A léghajóba újra visszatére.

S alig repült el, szolga közelede:
„Uram, királyom! a szláv nép követe
Kihallgatást kér, s véle egyetemben
Latin s a germán vár a trónteremben.“

És a király szól: „mondd az udvarnagynak,
Szobámba várom; míg a zászlós rendek
S a főurak, kik udvaromnál vagynak,
Várják amiglen rendelést teendek.“

Atila ezzel a szobába tére,
Hogy elkészüljön a kihallgatásra;
Mert gond kellend a dísz kiválasztásra,
Mely fényt hozandjon büszke nemzetére,

A trónteremben addig a követek
Tűrelmet vesztve vártak a királyra;
Igy várja gyakran orvosát a beteg,
Noha az űzi majdan őt halálra.

A szárnyasajtó végre ketté tárul,
Az ajtónálló „a király”-t kiálltja,
S belép Atila, látni tartásárul,
Hogy ő a büszke magyar nép királya.

Fejére téve házi koronája,
Jogar kezében, bot gyanánt szolgáló;
Üvegzekének selyme simúl rája,
Ezen arannyal szőtt igazgyöngy háló.

Derekán öv van hosszú, görbe karddal,
— Jaj lenne annak, kit e kard megvagdál, —
Ezen alul szűk, meggyszínű nadrága,
Rojtos topánba vész el a két ága.

Délczeg menéssel lépeget trónjának
Lépcsőzetén föl, majd a trónra üle,
Amíg az ország nagyjai körüle,
S a főurak a trón köré állanak.

És most előlép a szláv nép követe,
— Komor az arca, míg a szív nevéte --
Meghajtvá térdét s könnyedén a fejét,
Átadja czárja megbízó-levelét.

És szóla ekkép: „isteni szent fölség!
Uram, Nikánor isten azt üzeni :
Szép Zolna lányod jogszerű örökség,
Őt illeti meg, add tehát ki neki.“

„S ha-hogy nem adnád, jöni fog sereggel,
S el fogja vinni zsákmányúl magának ;
Néped kiirtja, és te egy szép reggel
Hirét se hallod a magyar hazának.“

„Ellenben mondja: trónodat meghagyja,
Nemcsak, de sőt az isteni Zolnáért
Országodat és kincsét néked adja,
Felülfizetve százmilljóm váltságbért.“

De már Atila felszökik e szóra,
Orczája láng, a szem villámot szóra :
,Ne szólj tovább! mert rögtön véged éred!
Ne merj gyalázni! mert kiontom véred!'

S midőn lehiggadt, büszke méltósággal
Igy folytatá a követhoz beszédét :
,Im, megbocsájtom durva szónak élet,
Nem is fenytlek érdemelt fogsággal.'

,Ám azt jegyezd meg, hogyha szólasz itten,
Ne mondd nekem úgy, mint uradnak : Isten !
Ember vagyok én, földi, mint a többi,
Csak lelkem az, ki Isten képét ölti.'

,S uradnak mondd meg : trónomat s hazámat
Nem tőle kaptam kegyajándék képen,
Rendelkezésre míg joga nem támad,
Ne adja bérül, ámde várjon szépen.'

,S jegyezze meg jól, hogyha még nem tudta ;
Szive, szerelme a magyar hölgyeknek
Nem eladó, mint holmi boltos czukra,
S fenyegetéstől nem is ijednek meg.'

,De ha jövend majd éhező sereggel,
Magyar helyett én enni mást adok majd ;
És ha tanulni gyors futást is óhajt :
Majd megtanúl itt futni egy szép reggel.'

Fejével ekkor könnyedén biczente,
Jelezve végét a kihallgatásnak,
Büszkén tekintve, mint dali levante,
Ki hősiségből mitsem enged másnak.

És mindezt hallva, látva, az uraknak
Szeme csillog, s a sziv dobog kevélyen ;
Tetszést jelezve olykor hangot adnak,
Mig végre felzúg a viharzó ,éljen !'

És csak midőn a riadást elnyelte
A trónteremnek tágas öblözete,
Lépett elő a germán nép követe;
S fejére tenni fővegét föl merte.

„Király! te mondtad“ — szóla — „Isten nem vagy,
S fővegtelen csak istent tisztel ~~az~~ agg;
Azért“ továbbra nem beszélhete, mert
Fejének éke már a porba' hevert.

S a teremőr, ki fővegét leverte,
Nagy nyájasan szól: „jó uram, bocsánat!
Fövege rossz helyt választott magának ;“
S míg fölvevé azt csalfán néze szerte.

„Elégtételre, magyarok királya
Vágasd fejét le!“ — a germán kiálta —
„Ez isten sértés! mert a germán isten
Én általam van képviselve itten.“

De a király szól: „hogy mi vagy, ki tudja.
Nem látta senki megbízó-leveled,
S te voltál itt a vakmerő, ne feledd;
A boszu kebled így hiába dulja.“

„Jól van király, jól!“ — mond a germán erre,
És által adta megbízó-levelét —
„Leszámolunk majd, mindenért egyszerre,
S bizony megissza néped még a levét;“

„Mert nyolczadik John, népem isten-ura,
Kinek hatalma félvilágra terjed,
Üzeni: készülj irtó háborura,
Vagy öt uradnak, istenül ösmerjed.“

„S mert böles tudásnak nagy hiánya van itt,
S néped népünknek csak csúffjára válik:
Rombold le büszke templomid falait,
Buta papságod öld ki mind egy szálig.“

„Avult szokását irtsd ki mind a népnek ; —
A házasság és a családi élet,
Magánvagyon, min pórjaid henyélnek :
Mind őszere már s rég botránykövé lett.“

„A föld s a gyermek az állam sajátja,
Övé vagyunk mind, s ő mienk végtére :
Gondozza népét, mert hasznát ő látja,
S isten legyen, ki legnagyobb eszére.“

„Legyen közössé minden nő szerelme,
Társat ki óhajt bármikor cseréljen,
S ha nem lesz urrá itt a bölcsész elme,
Néped se' méltó, hogy tovább is éljen.“

Magát meghajtva büszkén lépe hátra,
Helyt adva társa, a latin követnek ;
A főurak rá zord szemeket vetnek,
Mig a király áll, mint a jeges Tátra.

Szól a követ : „ím, megbizó-levelem.
Fölséges Úr ! én hálád érdemelem ;
Mert istennőm — a german isten párja —
Feléd, király, a béke jobbot tárja.“

„A latin isten, lángeszü Dianna,
Üzeni : Zolnát add a szláv-istennek ;
E társításból véderő fakadna,
Hasznát te vennéd szép hazáddal ennek.“

„Mert ő igéri, és szavát betartja.
Hogy sujtni nem fog a germánok kardja ;
Órszágod békés birtokoddá váland,
Mig szellemed más csillag-trónra szálland.“⁶⁾

⁶⁾ A három nagyhatalom népe t. i. azt hívé s tanítá, hogy az emberi, — szerintük ember-isteni, — szellem a földi élet után átalakulva más csillagzatokat népesít be, s azokban földi királyainak — isteneinek — szellemei fogják az örökké való trónt elfoglalni.

Bevégzé s ekkor, ah, Isten csudája!
A trónterembe egy turúl repül be:
Az orszáگزászoló mintha várna rája,
Kereszt hegyére oly nyugodtan ül le.

S míg szárnya büszke méltósággal lebben,
Tüzes szemével a királyra néz le,
És mintha szólna: „győzelem van ebben!
Ne félj király, ne! fogd e zászlót kézbe!”

S király eszébe jő az ősi monda,
Hogyan ígérte Isten Átilának,
Hogy állandó lesz az utódok trónja,
S örök lesz fénye szent koronájának.⁷⁾

Eszébe ötlik, harczos őseinknek
Zászlóin hogyha röpkedett turúlja,
— Kerülni harczot bár a jósok intnek,
Diadallá lett a hadaknak útja.

⁷⁾ Lásd az 1. sz. alaptételt.

És most a csüggedt, agg király szívébe,
Miként tavasszal elhagyott fészkébe,
Ugy tére vissza a remény galambja
S győzelmi hitnek fészkrét ott lerakja.

S komoly nyugodtan szóla most ekképen:
— Szavát intézve a latin követhéz —
,Hálával érzem bus szívem mélyében
Fölséges úrnöd jóságát népemhez;‘

Noha tanácsát nem lehet követnem,
Örömmel látom nyájas indulatját;
Érette forró köszönetem add át, —
De népem átka Zolna nem lehet, nem!’

‘És, bár sajnálom, mondd meg jó uradnak,
— Így forditá a germánhoz beszédét —
,De lásd a szlávok már időt nem adnak,
Hogy elfogadjuk urad istenségét.‘

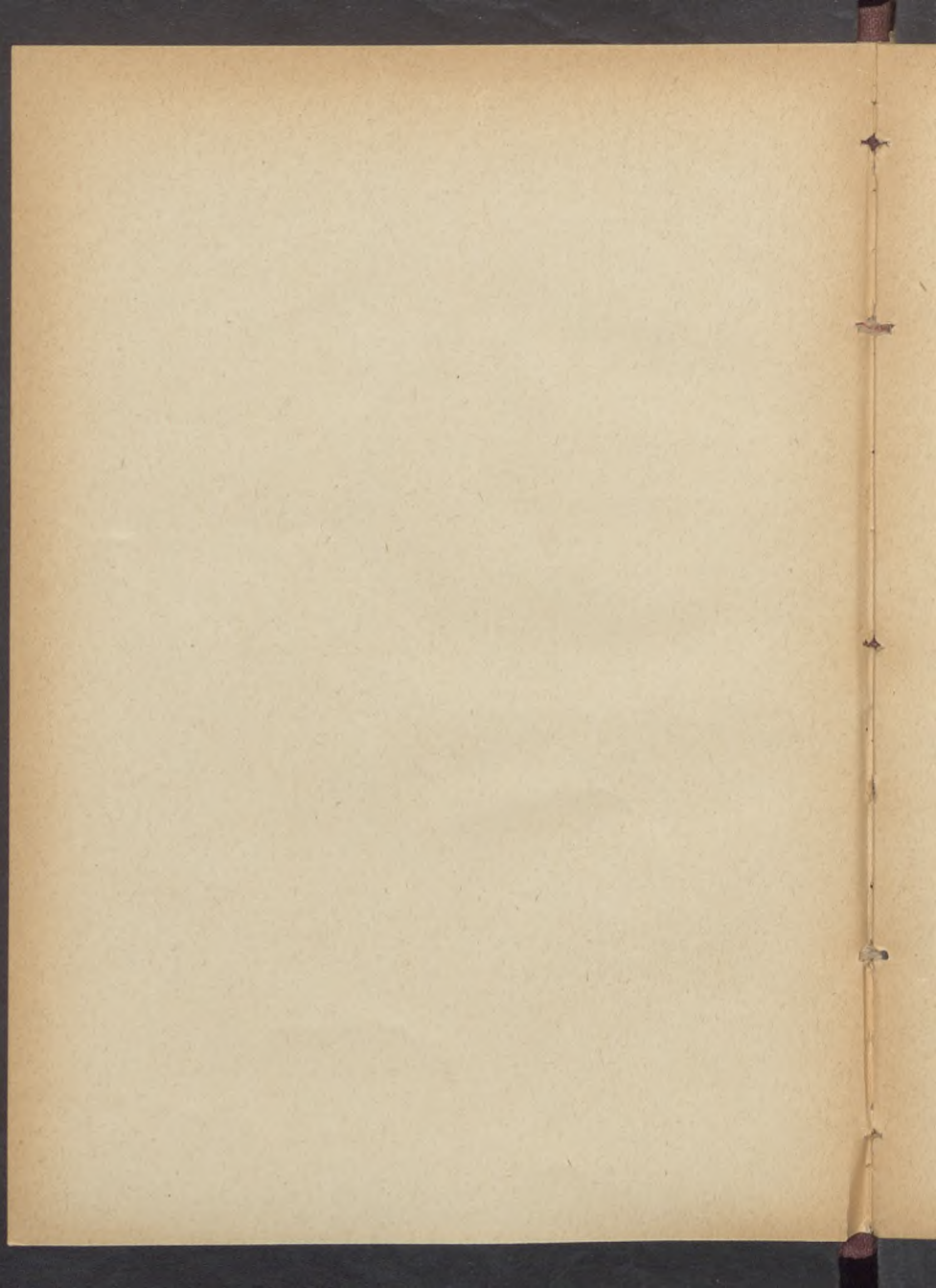
h
,Hiszen ~~H~~allottad, mint üzente nékem
A szláv nagy isten, hogy kiírt népemmel,
S midőn urad jó, már nekem rég végem,
S magyart se láthat földi istenszemmel.'

És ifju tüzzel néze szét trónjárúl,
Majdan leszállt és elhagyá a termet;
Mögötte a nagy szárnyasajtó zárúl,
S a három úrnép áshatá a vermet.

HMARMADIK ÉNEK.

HARMADIK ÉNEK.

Másnapra kelve, a hajnal tündére
Bibor palástját még alig teríté
Az ébredő nap útja kezdetére,
Már Zolna ébren, álmát elveszíté.

A palotának tágas udvarában,
Szökelve járdal, im a rózsasorban;
Jó ismerőse mind a hány bokor van,
Hisz feglő bimbó a rózsák sorában.

Körülte tarka deliczék repesnek,
És rá-rászállva liliom vállára,
Mig rózsaaikán mézcsókot keresnek,
A többi rózsa ott hiába vára.

Az édes ajkon ittasulva többen,
Az égi kéjtől tolluk csillog, szépül;
De Zolna ekkor, mint madár kiröppen
A csókot rabló kis csapat körébül.

Végig haladva fülmilék dalátúl
Zengő ligetnek ambra telt ösvényén,
Illat- s a daltól kis szíve kitárul,
S egy édes, fájó kéj erőt vesz énjén.

Közel a jázmin, lúgasát kínálja,
Leülni perczre s elmerengni ottan,
Ily vágy a szívet csakhamar megszállja,
Ha abba olymi furcsa érzet toppan.

Hamis a jázmin, illatával bódít,
Szerelmi gondot, vágyat olt a szívbe ;
A lányka tőle édes mérget szív be,
S ki futni készülsz újra viasszahódít.

Ám Zolna vágyak fékezését érti,
Hiú ábrándot sem szeret himezni,
A csáb elől így könnyűszerrel tér ki,
S szívét könnyitni dalra gyűjtve kezdi :

„Magyar leány magyart szeret,
Nemis kettőt, de csak egyet,
Azt is csak úgy, ha jó magyar,
Kebele hű szívet takar.”

„A lányra mind, ahány vagyon,
A szerelem illik nagyon ;
Attól szépül, irúl-pirúl,
Sohaj fakad szép ajkirúl.”

„Minden leány párjára lel,
A jó Isten nem hagyja el ;
Én is lesem, mindig várom,
Mikor kerül elő párom.”

És így dalolva szíve könnyebüle,
Amíg az árnyas parkot összejárta ;
Dalába csattog száz meg száz madárka,
Rigó, kanári, szürke fülemüle.

De ím, előtte zöld márvány mederben
Kristály vizével játszi tó terül el.
Körülte fenyves, bükk, platán keverten,
S a part benőve selymet érő füvel.

A síma tónak tükörén evedzve
Svéd hattyuk úsznak, kik meglátva Zolnát,
Lábolva röpnék mind a kis tavon át,
S tipegve lépnek most hozzá a gyepre.

Egy ifju kertész álla Zolna mellett,
Ölében tartva óriási tálat,
Belé nyúl Zolna s szórja, mint csak kellett,
Zabot s az árpát ; nézi a sok állat ;

Egy szem kevés, de annyi sem kell nekik,
Amíg nem esznek Zolna szép kezéből,
S míg őket egyig nem simítja végig,
Odább nem állna egy se közeléből.

De most tovább leng, más irányt vesz lépte,
Útjára szirmát hárs, akácza tépte ;
Minden virág; fű, úgy szerette Zolnát,
Ajkát nem érve, lábnyomát csókolják.

Körded mezőre ér emitten Zolna ;
Virág a szőnyeg, tarka, szép alakzat,
Miként ha drága perzsa szőnyeg volna,
Amely magából illatot fakaszt, ad.

Szőnyeg közepen nyers korál-ágakból
Diszes lugos van, melyre rózsza kúsza ;
Nemis különbzik semmi tündérlaktól, —
A sok virág rajt', ágait lehúzza.

Ide lebeg most Zolna megpihenni,
Ő a tündére e bűvös lugosnak ;
A rózsák csendjét nem zavarja semmi,
Ha Zolna jó csak akkoron sugdosnak.

És ő megérti rózsák sugdosását,
Meg a madár dalt, vadgalamb bűgását,
Mert szíve tiszta, lelke, Isten lelke,
Kulcsát titoknak e kettőben lelte.

S ez oly titok, mely nem titok föllelve,
Egy szóból áll csak, és e szó : szeretet ;
A mindenségnek ez a bűvös nyelve,
Titkát kitudni csak szeretve lehet.

Édes mosolylyal az epernyi ajkon,
Leüle Zolna és körül tekintte ;
Bübajos színbe vont mindent az alkony,
Melyet a parkra zöld fedélzet hinte.

Üvegtetőnek csillagin keresztül,
A ragyogó nap hol magát beféri,
Susog a lomb ott, fű, virág megrezdül,
Midőn a napnak forró csókja éri.

Hol Zolna üle, a virág-mezőre,
Oda is téved egy sugár a napból ;
Csillag-folt támad kis darab helyt attól, --
S ezernyi lepke szállja nyakra-főre.

Amint repesnek egy virágról másra,
Ragyog a fényben szárnyuk össz-zománca, --
Vélnéd : megannyi drágakő, rakásra,
Mik szárnyra keltek, pajkos légi tánczra.

Megkapja Zolnát ennek a bűbája,
S ezüst lapocskát a rajzcsőbe téve,
Szép tarka lepke hogy közelbe ére,
A rajzcsőt fogja, mint a puskát, rája.

Félpillanat csak, és a fürge lepke
Minden színével már le lön rajzolva ;
Pelyhes zománcz azt oly hiven belepte.
Nem élő voltán jó szem is csálódna.

Rajz-gyűjteményét megnövelni vágyva,
A rajzolásra minderösbül vágya,
S úgy elmerül, hogy észre nem is vett,
Miként egy ifju férfi áll mellette.

És néz az ifju elbűvölt szemekkel,
Néz, néz a lányra, a tündéri szépre,
Igy néz a hívő minden este, reggel,
Imázva így néz a szent oltár-képre.

De Zolna mostan föltekint egyszerre,
S meglátva őt, az elbűvölten állót,
Piros lesz arcza, térde roskad erre,
Szemére szállni érez könnyü hálót.

Mert hasztalan mind ! a király leánya
Sintén leány csak, mint a többi olyan ;
Nyilat ha Ámor szüz szívébe hányja,
Sint' úgy verődik, szint' olyan komolyan.

Féléve történt. Tárlaton volt Zolna,
Ez ifju ott állt egy szobor tövében,
Szeme szemével percze összeforra ;
Azóta képe ott maradt szívében.

S miért tagadja?! nem bírá kiűzni,
Nyilat szívébe Ámor mélyre lőtte ;
S alvó paráznak lángra gyúlnak üszki,
Hogy most az ifju itten áll előtte.

,Ki vagy te angyal, álmaim tündére?!'
--- Az ifju kezdi így a szót végtére, —
,Akit keresve ugy kereslek régen.
Alant a földön s fenn a kéklő égen.'

,Szegény vagy-é? mondd, pór szülők leánya ?
Oh bár ugy volna, fölemelhetnék,
Avagy leszálnék hozzád szende lélek,
Hisz a te szíved gazdag aranybánya.'

,De légy a trónon, feltörök te hozzád,
És feltöreksem, hogyha kelend végre,
Ahol lakol tán, a magas menny-égre ;
Szived szívemnek ha ajándékoznád.'

R é g e n t i é d a z ! Zolna azt gondolja,
Beszédes ajka ám e szókat szólja :
„Merész valál, de megbocsájtom néked,
Ha-hogy hazád lesz mindég oltárképed.“

,Oh áldva légy, hogy így beszélsz előttem,
Szerelmem értte nő százszor fokoztan ;
Tudd meg leányka, most is azért jöttem,
Hazám veszélyből mentő titkot hoztam.'

,Beszélnem kell a jó királylával nékem,
Beszélnem titkon, hogy ne tudja senki,
Ezért bolyongok itt a kertben régen,
Olykit keresve, ki ezt béjelenti.'

„És im az Isten rád hagyta találnom,
Hogy így beteljen minden vágyam, álmom ;
Kérlek leányka, addj tanácsot erre,
Ki béjelentne, hol találom, merre ?“

Igy kérd az ifju, Zolna meg felelé :
„Jőj csak velem, mert megtehetem én is,“
S legott megindult a palota felé. —
„Ki béjelenthetsz, mondd, ki vagy te mégis ?“

Igy esd az ifju, Zolna szóla rája :
„Ne kérdd nevem még, látod én se kérdem ;
Neved ha hordja majd a hirnek szája,
Meg fogsz találni ; eljöhetsz majd értem.“

Ilyen beszéddel értek a szobához
Hol a király volt. „Várj meg itten engem !“
Mond Zolna, s bément ekkor a királyhoz,
Hagyván az ifjut az üres teremben.

De nem sokára visszatért a lányka,
Szeme a szikrát biztatóan hányta,
És szóla: „lépj be! a király vár téged,
Értékre juthat honfi reménységed.“

Belép az ifju, és nagy tisztelettel
Köszönve szóla: „Fölséges királyom!
Reád s hazánkra Istenáldás szálljon
Halgass meg, kérlek, nagy kegyességgel.“

„A hír beszéli, hozzám is elhozta,
Csöndes lakomba, szép Botond megyébe,¹⁾
Hogy nem sokára úgy esend a koczka,
Betör a muszka szép hazánk földére.“

„Ne adja ég azt! ám ha úgy is lenne,
Hazánk veszélytől majd mogóvja Isten;
Titkot találtam, nagy segély van benne,
S azért jövék, hogy azt kitárjam itten.“

¹⁾ Botondmegye a régi Thrácziában fekszik.

,A természetnek rég buvárlom titkát,
Isten kegyelme megsegített abban;
Gyémántot birunk a köszén darabban,
És nézd, e gyémánt mily kemény, mily színt ad.'

,Ha ezt feloldom, meghigulttá tészem,
Folyékonynyá lesz, mint a víz egészen;
Üvegselyemnek ebbe mártva vásznát,
Azt nem szakítja vasgolyó s pikász át.'

,Ha most, királyom, jó magyar seregünk
Ilyen ruhát kap, ellenség nem árthat,
Száz annyi lesz bár, nyertesek mi leszünk,
S ádáz dühének fegyverünk határt szab.'

Szavát bevégzé, és amíg beszéle,
Figyelve nézte, hallgatá a király,
Ám néha közbe meglepetve kiált, —
Majd hozzá lépve kézt szoríta véle.

És szól: „Barátom! nagy dolog lesz ebből,
Ha megteszed azt, hogyha tenni tudnád;
Hazád kimented nagy veszedelemből,
S királyi kegygyel nagy dicsőség jut rád.“

„Szavamra mondom, nincs olyan magas ár,
Mit kérni tudnál s meg ne adnám érte;
Ellenben rád a börtön és a vas vár,
Kísérleted ha ész kudarcza érte.“

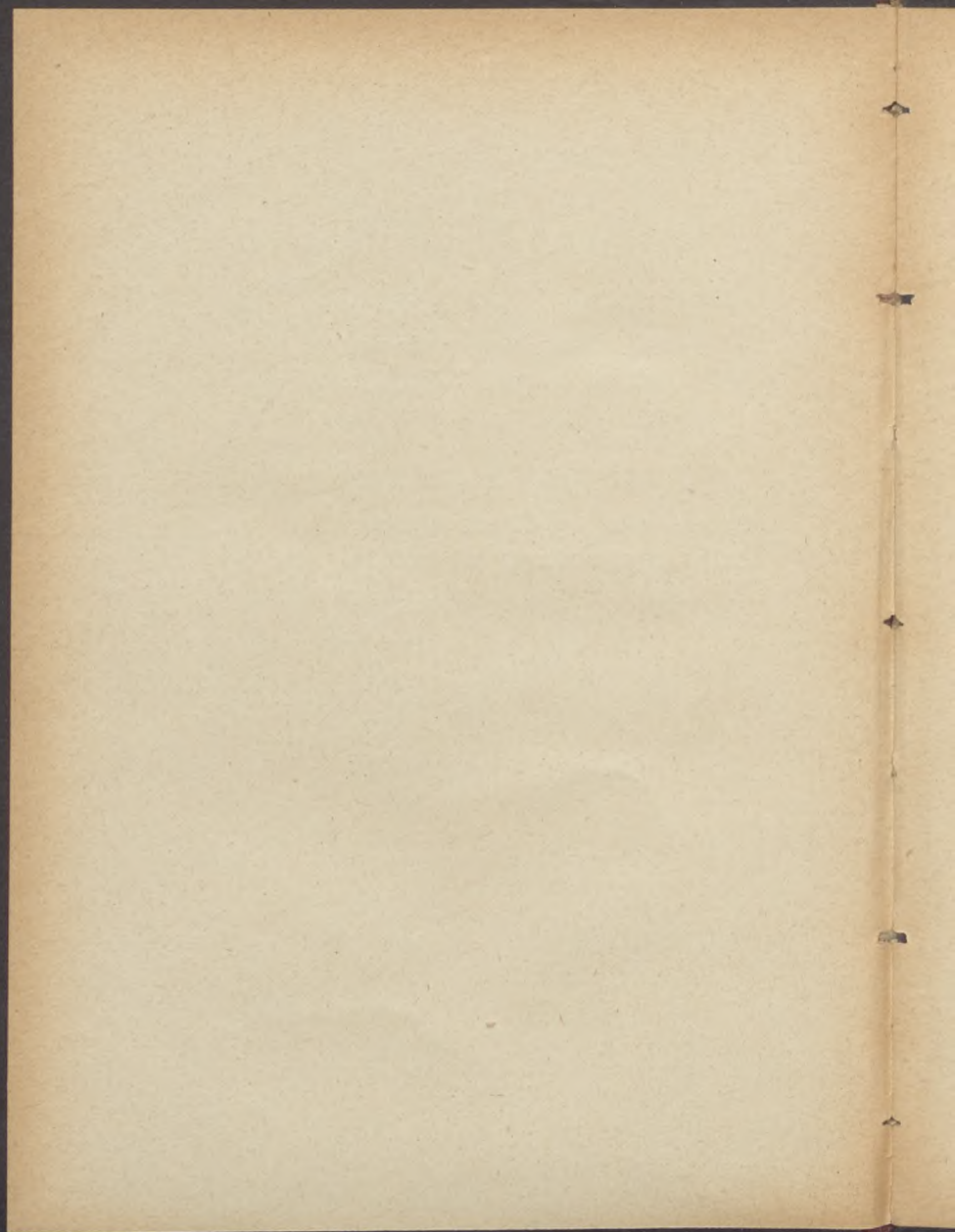
„Nem félek ~~én~~ attól,“ — mondja az nyugodtan, —
„Hálám nyerended“ — a király így szóla —
És: „mond neved meg, tudjam azt legottan,“
„Nevem Kossuth, a régi nagy utóda.“

„Jól van, nagyon jól, e nevet szeretem,
Eszményi jellem, tiszta honszerelem, . . .
Nagy volt valóban, nagy mint ember, honfi,
Nagysága rád is, óhajtom hasson ki.“

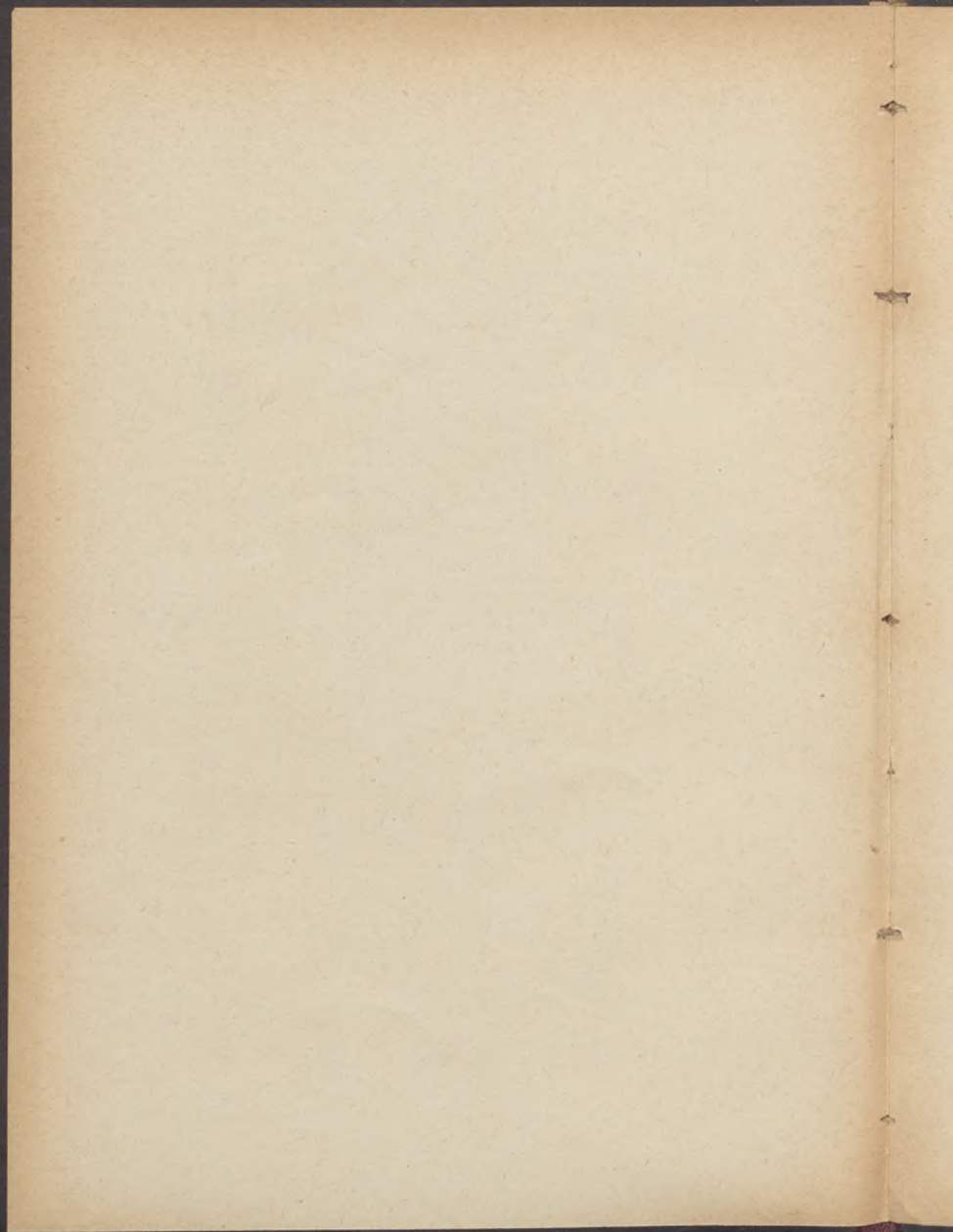
„Te itt maradsz most“ — folytatá a király —
„A munka itt vár mester láng-eszére ;
Mert félek attól, kettőnk titka kiszáll ;
Kárát ne vallja jó magyar nép vére.“

S titkos hívásra szolga lép előre,
Az ifju véle megy lakosztályába ;
Atila kegygyel néz a kimenőre,
Mondván : „segéld meg Isten a munkába !“

NEGYEDIK ÉNEK.

NEGYEDIK ÉNEK.

A teli holdnak kétszer volt már vége,
Mióta Kossuth a király vendége ;
Nemis vendége, foglya, jó barátja,
Munkálkodását csak királya látja.

Három szobából áll a lakosztálya,
Előtte ör jár, mint a börtön előtt,
Közel se hagy mást, csak ha jö királya
Áll félre s hagyja menni a bemenőt.

A végszobával nagy terem függ egybe,
Hová a köszönt a tetőn eresztik,
Munkálni Kossuth e szobába megy be ;
S a munka itt foly reggeltől nap-estig.

Innét ezüst eső fut le a földszintre,
Márvány medence öblös belsejébe ;
Azon a gyémánt mind ide folyék be,
S a nagy medence már színültig szinte.

Üvegselyemnek ebbe mártják vásznát,
Horgas szigonynyal egybe kihalászsák,
S vizzik legott a szárítóba innét,
Gép varrja majd fel, gyorsan, alig hinnéd.

S folyik a munka, már a végét járja,
De Kossuth is már azt epedve várja ;
Mert hasztalan van itt meg a kényelme,
Ha mije szabad, az csupán az elme.

Szép, ösmeretlen kedvesét azóta,
Rostélyon át ha láthatá a kertben,
S ha Zolna ajkán fölesendült a nóta,
Szive megérté, hangosabban vert benn.

Ablak vasán át, Zolna lába elé,
Ilyenkor aztán gyémántot dobála,
S ha az pirulva, lopva néze felé,
Szívébe aznap kéj, boldogság szálla.

Gyökere így nő a szerelemfának,
Az ifju szivben így növekszik nagyra;
Ágára kúszni a reményt felhagyja,
S tündérjövőt lát, azt terem magának.

De hajh! mi haszna, hogyha ábránd-képet
A sziv magában sző, magában tép el? — —
Ha ébren-álmot — a tündéri szépet, —
Ki sem cserélhet hü szerelmesével? . . .

E kéjnek vágya ösztökéli tette,
Fokozza egyre lankadó erejét;
Reménye napját látja már keletre, —
Győztes hazától hallja áldni nevét.

S folyik a munka, villany- és delejgép
Zümmög, morajlik, dolga van mindennek;
Lombik, göreb forr, sistereg, zúg s ekkép
Tartalmuk hol fogy, hol színültig telnek.

A gép okozta zajt, morajt azonban
Elnyomja mostan a harang zugása,
Ágyú szó s a nép harczi riadása.
Regg' óta vajjon mi történt a honban ? . . .

És míg az ifju hasztalan törekszik
Lerázni gyorsan e talányt magárúl.
Az ajtó addig csendesen kitárúl,
S vállára, érzi, férfi kéz hogy fekszik.

Megfordul s íme, a király vezére,
Vigh Endre áll ott, nyájas indulattal;
— Dali levente, ős családnak vére,
Hadi erényre is fölér más hattal,

„Uram, légy üdvöz,” — szól, — „királyom küld,
Szabad vagy immár, a szabad hazában; —
Hadd most e munkát, homlokod töröld le,
És jőj, királyom ne várjon hiában.”

„Hogyan, szabad már?! és szabad hazában?..
Tehát az ellen úgy legyőzve, nemde?“
„Igen legyőzve“ — felel a levante —
„Elfogva egyig, mind Etelvárán van.“

„Csekély dolog volt! még kardot se vontunk,
Puskát se vittünk, úgy rohantunk rája;
Tüzelt az egyre, de ruhádban voltunk,
Golyó nem ártott, sem a villany árja.“

„Elfogtuk őket, s mint a birka hajtva,
Jöttek remegve, nagyokat sohajtva;
Nincs szláv sereg már, a vezér is itten,
Igy tán megértik: az ember nem Isten.“

„De jőj uram, jőj! a királylyal élén
Az egé-z ország látni óhajt téged,
Te vagy a győző, jőj s ne légy ma félénk,
Hisz a dicsőség fényt ad és nem éget.“

„Ám mostan addig, míg az ország látna,
Király urunkhoz kell előbb bemennünk;
Előbb jutalmat mint barátod ád ma,
Aztán királyként. Jőj! ne várjon bennünk’.

Megindulának, hól Atila vára
Munkálkodással, a dolog-szobába,
S midőn beléptek, jó Kossuthnak lába
Földhöz ragadt, a megbűvölt módjára;

Szép ösmeretlen kedvesét találta
A király mellett, egyszerűn öltözve,
Szeme szemével egy pillantást váltá,
S annak deleje szívét járta öszve.

És mintha csalfa álom volna mindez,
Mit égi tündér káprázattá hímez:
A lányka gyorsan eltűnötté vála;
Kossuth azt hitte, hogy az égbe szálla.

De most felállá Atila székéről,
— Kezével Vighnek távozásra inte, —
S Kossuth magához még alig hogy térül,
Már újra szépet álmodik szerinte.

Mert im, királya ifju szív hevével
Öleli át őt, két arczát apolja;
Látszik, szívében az öröm nem fér el,
Szíve szemében s ez az ajkkal szólja:

,Hozott az Isten, kedves Imre fiam!
Légy üdvöz itthon, hol tiéd a mi van:
Szívünk szerelme hála érzetünkkel,
Összes hatalmunk minden értékünkkel.

,Hozott az Isten! áldassék érette,
E nagy napot ki elérnünk engedte!
Most már nyugodtan szállhatok siromba,
A béke műve nem dülend majd romba.

MÁRIAPÓCSI MONOSTOR
KÖNYVTÁRÁNAK
P E C S É T J E

S magasztos kéjjel emelé az égre
Öröm-könyektől csillogó szemeit,
Mint kit az égi kegy imára hevít
És látóvá tesz a jövő könyvébe.

„Igen, a nemzet nem szakad el Tőle,
És rabja nem lesz másnak, sem magának ;
A tiszta erkölcs — nemzetek védője —
S az Ő hatalma fölöttünk őrt állnak.”

Majd Imre jobbját kebléhez szorítva,
Szavakba ömle agg szívének titka :
„Fiam ! borús volt életem naponta,
Szivem’ az aggály csüggedésbe vonta.”

„Nem volt fiam, ki trónom örökölje,
S nehéz napok ha jőni fognak egykor,
— És jőni fog, a vész alakot ölte —
Szemébe nézni férfi szem köll ekkor.”

„De hajh, ki lesz az! ? hol van az a férfi,
Erős a hitben, honfi erényekben,
Kész halmi érttük — úgy se' halhat szebben —
Mig más veszélynek bölcs eszélylyel tér ki;“

„Kire hazámmal lányomat bízhatnám,
Hajh! hól a férfi, hól a méltó erre? !
Aggódva kérdém. — Bánat ült szivemre,
S im, a jövő most biztatólag hat rám.“

„Mert szép hazánknak, Istenünk kegyelme
Királyt jelölt ki, ős erénynyel teljest ;
Erős hitében, nála bölcs az elme,
S hazánkra új fényt, tartós áldást terjeszt.“

„Kiösmérem őt, jellemét figyeltem,
Aczél a jellem, szíve tiszta gyémánt ;
Erős védbástya együtt mindaketten,
Békében ép úgy, mint veszély ha béállt.“

,Te vagy e férfi, lányom választottja,
Fiam utána, atyja nemzetednek ;
S míg ez fejedre koronáját adja :
Én annak gyöngyét, lányomat szivednek.

S Kossuthot újra kebelére zárja,
Ki most zavartan, meglepetve állott ;
Szívéből vére mind fejébe szállott,
Szédítvén őt az események árja.

S midőn leküzdé nagy fölindulását,
Igy szól az ifju, hódoló szerényen :
„Uram, királyom! mi az én erényem?
Ne lásd te bennem a te lelked mását.“

„Szegény szüléknek sarjadéka én itt,
Családom ős bár, kit nagy idő vénit,
De korhadt törzsök érdemet nem képez,
A mult babérját csak hullatni képes.“

„Vagy engem látván, csak a tükröt látod,
Amely az ősök nagyságát mutatja ? . . .
E tükrő fénye a te vissz-sugárod ;
Nemes királyom ! fényét lelked adja.“

„S mi az erényem ? ! mit dicsérhetsz bennem ? . . .
Hitért s hazámért tán hogy halni tudnék ? . .
Erény-e mindez ? . . hát van-é más út még.
Melyen haladva nem kell gazzá lennem ?“ . .

„Avagy eszem tán a dicséret-méltó ? . . .
Mert a hazáért dús sikerrel fáradt ? . .
Nem az ! eszemnek fénye Tőle áradt
S az Isten az, ki nagy hálánkra méltó.“

„Bennem tehát nincs semmi, semmi érdem,
Eszköz vagyok csak Istenünk kezében,
Törékeny eszköz, ki szavát megértem
S akként cselekszem, gyarló ember képen.“

„Nemes királyom! hagyj meg engem, kérlek,
Szerény körömben, trónra nem születtem.
Engem se védnek elbukástól vérték,
A fény vakítna; ... lelkem visszaretten.”

Megáll, miként ha gondolatja veszne,
Pedig agyában megtolúlt az eszme. — — —
Szavát királya gyönyörrel figyelte
S örömben úszott tőle szíve, lelke.

És szóla hozzá: „Imre fiam, édes!
Szód is begyőzött, bár tudám régebben, —
Szived csak jóra és nemesre képes,
De azt nem érzed nagy szerénységemben.”

„A trónra méltó, méltó vagy egészen!
Az ég akarja, ... erre minden rávall, ...
Zolnám szeret, lásd, nőddé lenni készen,
Legyen az! Isten s atyja áldásával.”

De most az ifju elborúl egyszerre,
Metsző fájdalmat érez a szivében ;
Hölgyére gondol, rá, az egyetlenre,
S remeg a hang, hogy szólni kezd ekképen :

„Uram, királyom ! tört merítsz szivembe ;
Czudar hálátlan, satnya korcscsá lettem ;
Az Isten engem önzővé teremte
S minden jóságod hasztalan végettem.“

„Mondhatnám azt is, hogy lesújt jóságod,
Mért mondanám ezt, hisz te úgyis látod ;
Hazug szavakkal sem tanúltam bánni
S titkom kimondom, érjen érte bármi.“

„Egy éve lesz már ; földi angyalt leltem,
Szívem azóta szép leánykám bírja ;
Ki ő ? előttem most is ösmeretlen,
Csak azt tudom, hogy nála szívem írja.“

„Keresém őt, bár hasztalan sokáig,
De föltaláltam végre udvarodnál;
Szívem szivére, kis kezére vágyik:
Boldog leszek, ha minket összeadnál.“

„Hálátlan, önző, az vagyok, királyom!
De legyek inkább, százszor inkább halva,
És megvetésed, haragod találjon:
Mintsem hazudjam, Istent is megcsalva.“

„Mert a házasság Isten intézménye,
Hozzá szerelmet Isten olt szivünkbe;
Ne rontsa azt le földi ember kénye,
Oltárt gyalázva, hol hitet teszünk le.“

„Ne! mert az Isten bétékint a szivbe,
Virág között is tudja hól a dudva,
S ki meggyalázta, szerelmet hazudva:
Magára Istent ítéletre hív le.“

„S az Isten ítél ; mert a frigy előtt,
Szálát ha érdek s nem a szív kötötte :
Törvénytelen s csak rút paráznák vétke,
Kiket haragja mély pókra vét le.“

„Nemes királyom ! hagyj tehát meg engem
Szerény körömben ; trónra nem születtem ;
S oh, add nekem őt, akiért esengem,
Parázna büntől lelkem visszaretten.“

Szavát bevégezé. Rámosolyg királya
S titkos gyönyörrel így felel meg rája :
„Legyen tehát meg Isten akaratja,
Hozzá királyod áldását megadja.“ —

Titkos jelekre szárnyas-ajtó tárul,
S azon nagy fénnyel most belépe Zolna,
Utána számos udvarhölgye járul ;
Oly szép ez, mintha tündér-járás volna.

Néz, néz az ifju, tágra nyílt szemekkel,
Miként ha páros tengerszemmel nézne ;
Összes szerelme mind szemén szökell fel :
Nagysága angyalt földre leígézne.

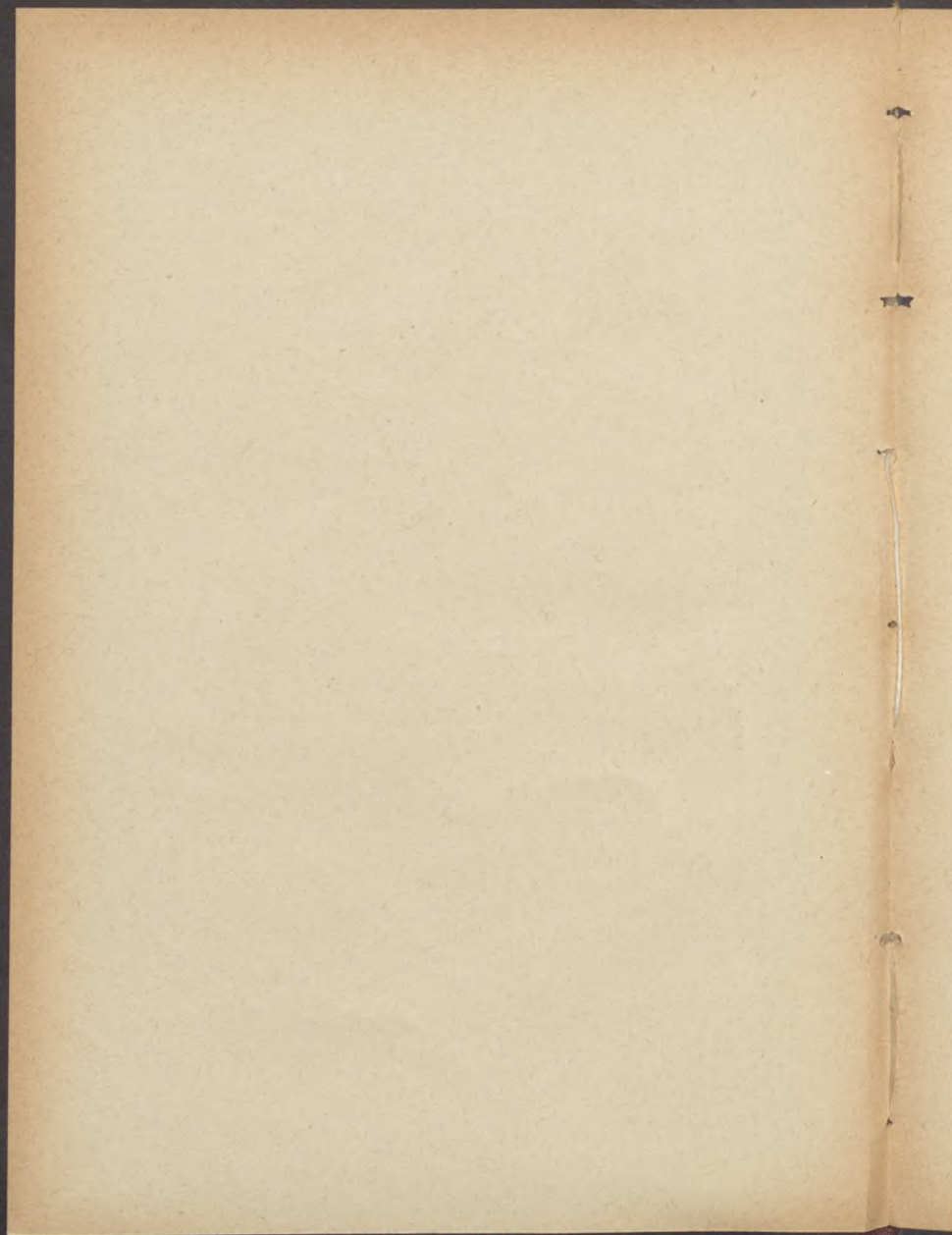
Néz, néz az ifju, ég nyílását látja,
Azt látja lelke, angyalával benne ;
Királyi angyal! hátha földi ? . . . hátha . . .
Király leánya, földi angyal lenne ?

A lélek így sejt, ám az érzék kába,
Igézve, fogva tündérek honába ;
Ott is mikéntha ébren-álmot élne
S most egyki hozzá mintha így beszélne :

,Jegyeseid imhól ! vedd, öleld szivedre ;
A tiszta szívnék, íme, itt a gyöngye ;
Ösmerj reá az intéző kezekre
S ne állj perelni, ember arra gyöngye.'

ÖTÖDIK ÉNEK.

ÖTÖDIK ÉNEK.

Még el se hullt a büszke rózsaszirma,
Mely ékesíté esküvőjén Zolnát,
Nászán az ország még vigad, gondolnád,
És már a nemzet mintha nyögne, sirna.

Mert hajh! a szlávok bosszuálló czárja
A többi úrnép istenit felbujtá,
S ma már a nemzet pusztulását várja,
Mikéntha Isten vaskezével sujtáná.

Gyász ül a szivben, jajgatás a zene,
A három úrnép mert hadat üzene.
Maroknyi nemzet egy világgal szembe!?
Megásva sírja, hullhat a verembe!

Védvet találni a veszélylyel szemben
A főurak mind mostan gyűlnek egybe;
Sort ülni velük a tanácsteremben,
A zordon aggály nyílt sisakkal megy be.

Itt látni Bánffyt, nádorát a honnak,
Higgadt, komoly fő, bölcs minden szavára, —
A honfi gondok, büszke homlokára,
Ám néki is ma mély barázdát vonnak.

Itt van Perényi, az ország bírója,
Irányi, Kende, Péchy és Majoros
Koronaőrök, és kilencz biboros.
(Három beteg most, Isten őket ója!)

Emitten Ányos, a fő udvarmester,
Zeyk pecsétőr, Széchy fő kincstáros,
S az alamiznás : szende Béldi Eszter,¹⁾
És mind a többi fő-fő méltóságos.

¹⁾ A nők korunkban a férfakkal a nőiességgel
összeegyeztethető jogok gyakorlatában, és így a leg-
magasabb méltóságok némelyikének viselésében is, —
egyenjoguak.

És itt, a kiknek majd adós lön elném,
Magyar vallásu²⁾ szent hitünknek őri:
(Főgondnokúl az agg királyt tisztelvén.)
Farkas Piroska, Géczy, Vass és Döri.

²⁾ Róma megszűnván a pápák székhelye lenni, a katolika vallás is 'római' helyett a jellemző 'magyar vallás' elnevezést nyerte, (vallván az egész Magyarország e hitet s határain túl sehol sem létezvén keresztény Isten-hit) mely, mint tudjuk, a régi róm. kat. vallás szervezetétől abban különbözik, hogy az isteniszolgálat teljesítésén kívül a hitelvek tisztaságát őrző papság mellett, — a kor szelleméhez képest, — az anyagi és egyéb, nem szorosan vett dogmatikus ügyek ellátására világiak is állanak, kiknek főbbjei: a vallásőrök, vagy gondnokok, (főgondnok mindig a király) az ország főurai közé tartoznak.

A Magyarországon eddig fennállott különböző

Itt látni végre mind a kétszáz és öt
Megyének egy-egy választott követét ;
Elcsüggedt arcot köztük csak kevés ölt
Legtöbb szeméből villámot vete szét.

De ím a nádor már helyére üle,
— Jobbján a trónszék most üresen állván —
Az urak is mind helyt fognak körül,
S mély csendben ekkép szóla Bánffy Kálmán :

keresztény vallások egységesítését, a Magyarország határain túl minden világrészben uralgó vallástalanságban és hitetlenségben rejlő veszély követelése, s ez egységesítés az összes keresztény vallások képviselői s a nemzet akaratából, még a múlt században tényleg meg is történt.

Névtelen dalnok

„Ország-tanácsát megnyitom ezennel,
Isten nevével, Tőle félelemmel;
Oh, mert segélyre hol talál az elme,
Ha nem segítne Istenünk kegyelme;“

„Áldását kérjük e tanácskozáásra.“ —
És most feláll a nádor szomszéd társa,
Arany Levente, a külügy-vezető,
Tárgyát nyugodtan így adva elő:

„Tisztelt Tanács és hű, kegyelmes Rendek!
Kinyújtva látjuk mindenünnen a kart,
Gyilkot szorítva, mit hazánkra fentek,
Hogy eltemessék jó népét, a magyart.“

„És gyújtva már a máglya, Istenháza
S oltárainknak végenyészetére;
Kitűnni vágy az ember-isten máza
Itt is, s csapást föl, Istenünkre mire.“

Elérni véli, kit üres szívével
Hamis bölcselme hinni nem tanulhat.
Hogy hinne az, ki csak tudással érvel,
Azt mondva : mindent ős erő s a mult ad ;

Mert az anyag volt, lenni fog örökre,
El nem enyészhet, átalakúl folyton ;*)
S gúnyólva kérdi : hol van az égbolton,
Hol hát az Isten, ki vigyáz a rögre ?

És hól az ég, az Isten ős lakása ?
Hol trónol Ő, a nagy világnak atyja ?
Hová bujott el, hogy a szem ne lássa,
S a tudomány Őt, vajh, mért nem mutatja ? . . .

*) Már a XVIII-ik században föllállítá Lavoisier híres vegyész ez alaptételt : „Semmi sem teremti önmagát, viszont semmi sem veszhet el.“

„Igy káromól a büszke ember-isten.
S mert ellesé a természet pár titkát,
Már azt tanítja, szánandó önhitten :
Az ész az Isten, néki add a mirhát.”

„Azt véli : nem lesz már előtte korlát,
Eszével áthat minden ős sötéten ;
Mindentudásnak így elérve ormát :
Világot fékez, mint az Isten épen.”

„S az égi Istent száműzvén szívéből,
Azzal kiirtá az erényt is onnan ;
S e nélkül a bűn, förtelem megszépül,
Kéj vágya, önzés, gőg a szívben homn van.”

„S ki szenvedélyét szolgaként uralja,
S önzése ocsmány kéj-italát iszsza :
Hogyan ohajtsa az erényt az vissza ? —
Söt bűneit mind fölkiáltni hallja.”

„Nézd, ott egy ország, tengerkincs hazája,
Hol hisznek Istent, esdenek hozzája ;
Avúlt szokása: hű családi élet
S oly szűz erény, min győzni nem remélek.“

„A férfi ottan hősi, tiszta jellem,
Igaz barát, ki lényedet megérti ;
Hazát szeretni, védve százak ellen
S áldozni értte, nem tud úgy más férfi.“

„És ott a hölgyek oly erényes-szépek,
Útjukba rózsát én hiába tépek,
Még meg se látják ; ám miért beszélek ? . . .
E tiszta néptől távol, itt is félek.“

„S te, ember-isten, mint tűröd e népet ?!
— Igy ösztökéli bűne rabszolgáit —
Csudálom, hogy még szégyened nem éget
S boszúlni ily gúnyt bölcs eszed nem áhit.“

,Azt kell-e hinnem, hogy magyar szomszédid
Buta erénye téged is elszédit,
És visszatérendsz őseid hitére,
Mert bölcs eszed már lágyuláshoz ére? . . .

,S mi megmaradt még, törpe tudományod,
Irtózva tőle, azt is sutba hányod?
Mért tudni, hogyha hinni könnyebb sokkal,
Együtt butúlva a bigót papokkal! ?

,Szép lesz valóban, látni megtért embert,
Barátsuhában, porba' térdepelve.
Mellére verni — melyet eddig nem vert —
Amíg imáját elhadarja nyelve.

,S ki itt a földön isten volt eszére,
Hogy szent lehessen s idézült valaha,
Lelket talál föl, s ez amennyit ére,
Akként pokolba, mennybe száll; hahaha!

„Szép lesz valóban! nossza verd a melled,
Maroknyi néptől arczütötte isten;
Avagy hevülj föl arczod pirja mellett
S népével öld ki azt az égit itten.“

S a csábító bűn gúnyoló szavára
Fegyvert ragadva a világ urai
Hazánkra törni készek nem sokára.
A helyzet ez s hajh! gyász napunk a mai.“

Sohajjal ajkán így végzé beszédét
Arany Levente; s hogy leült helyére:
Ki e beszédnek lopva várta végét,
Fömlálla Dóri és figyelmet kére:

„Fegyvert ragadtak a világ urai
S hazánkra törni készek nem sokára.“
— Szól —, s bárha tudjuk mi a béke ára,
Gyászolni mostan még talán korai.“

„Mert, bár tudom, nincs nemzetemnek tagja,
Ki Istenünket gyáván megtagadja.
S eldobva üdvét, kárhozatba futna,
Hogysem hitéért halni meg ne tudna.“

„De ép ez okból szent hitem erősül:
A három úrnép nem veend hatalmat
Fölöttünk, mert vagy meghalunk mind hősül;
Vagy győzni fogunk. Istenünk meghallgat.“

„Igen, az Isten meghallgatja népe
Buzgó imáját, és miként megvéde,
Irtó tatár had és török vészek közt:
Szabadulásra mostan is nyújt eszközt.“

„Nem hagyja veszni népe templomait,
Hol Őt imádjuk, hol szent teste s vére;
Nem, mert van Isten! s kell, hogy éljen a hit
És a hívő, az Ő dicsőségére.“

„Az nem halál, mit nemzetünkre rámért,
Hiszen velünk lesz s győzelemre vezet ;
Fejünk fölé majd Ő tár védve kezét.
Föl hát a harcra, Isten és hazáért !“

„Föl, föl a harcra, Isten és hazáért !
Fegyvert a kézbe, aki csak hozzáért !
Hazánk porondja vagy vérünket iszsza,
Vagy ellenőinket üzzük róla vissza.“

Igy zug a gyűlés, mintha zúgna orkán,
A vadregényes Mátra bükkös ormán,
S midőn a zajt már elnyelék a falak,
Megszólal Ormos, egy ősz, tisztos alak.

Biharmegyének e tanácskövete
Igyen beszéle : „A dicső apáknak
Méltó utódi im, határozának,
És a határzat gyáva nem lehet.“

„De hogy az Isten győzni megsejéljen,
Buzgó imádság s jó szándék nem elég ;
A lelkesültség mint a szalma elég,
S nincs Istenáldás elbizott kevélyen.“

„A harczot ember- s fegyverek tömege
Sem dönti el most, mint a régi korban ;
S miről oly szépen zeng a hősi rege :
Edzett erő sem bont a hadi sorban“.

„Ma már a gépek s emberész harcolnak,
Lángészre vár a győzelem gyümölcse ;
A villanyágyuk hogyha majdan szolnak,
Ilyen vezér kell, hogy helyét betöltse.“

„A bölcs nyugalma, alkotó hatalma,
A szervező agy ércszilárd erélye,
Kinek fáradtság szerveit kimélje :
Kell, hogy diszítsék, kit hadunk uralna.“

„S im, itt üresen áll királyunk széke,
Az aggkór őt is rabbilincsbe verte,
S nem harcz veszélye, de a csöndes béke
Volt az, mi termő, bölcs eszét ismerte.“

„Pedig most épen, ily nehéz napokban,
Ifjú erő kell, hogy parancsit ossza;
Mert tenni gyorsan mondhatatlan sok van,
S ki tudja meddig tart a harcznak hoszsza.“

„S nemét tekintve, Zolna szintén gyöngé,
Ilyen veszélylyel nem daczolhat a nő;
Mint ő, legyen bár szépnemének gyöngye:
Ereje törne, vész a vészre ha nő.“

„Azért tanácsom, indítványom im ez!
Legyen királyi hatalomra, címre.
Ki zászlóinkra majdan új diszt hímez,
A pesti herczeg,³⁾ Zolna férje, Imre.“

³⁾ „Pest hercege“ czimnel Imrét a nemzet díszíté föl sikeres találománya alkalmából.

De hah, mi volt ez?! kétszázöt gép szerzeg,
Megrendül erre a teremnek alja;
Mert százezernyi emberajk rivallja:
,Éljen királyunk; éljen Imre herczeg!'⁴⁾

⁴⁾ Még ekkor, [2453-ban] csak a 205 megyei székváros tanásterme volt összekötve villanyos képirós hanggéppel az országházzal, melynek segélyével, mint tudjuk, nemcsak a hangok tisztán hallhatók, de egy-szersmint az egész tanásterem, szónokaival együtt, a géppel összekötött nagy aczeltükrön a leghivebben látható.

A tetszést és beleegyezést jelző riadal tehát a megyék tanástermeiben összegyűlt polgároktól eredt, ezzel, — az egyes esetekben törvényengedte jogaikhoz képest — nagyobb súlyt adva a tett indítványnak.

Fájdalom, ily gépekkel még mostan is csak a

Mint bérczek ormán elhal a mennydörgés,
S lecsöndesül a fölzavart sas fészek,
Ámbár a völgyben hallszik még a zöngés:
Ugy itt is a zaj lassan elenyészett.

És most a nádor végzésül kimondja:
„Hadd nyelje vérünk szép hazánk porondja,
És vesszen el bár nemzetünk egészen:
Hitetlenné a magyar így se léssen.“

népesebb városok és egyes vagyonosabb egyének ter-
mei vannak az etelvári országos dráma-, dalmű-, nép-
szinmű-, bohózat- és egyéb színházakkal összekötve.

Vajjon mikor jó már el azon idő, hogy ki-ki
saját otthonjában élvezhesse az etelvári zene és szin-
házi előadásokat.

Névtelen dalnok.

„S miként a nemzet s Istenünk akarja :
Hazánknak immár Imre is királya ;
Sokáig éljen, áldva légyen kardja !
Útjában Istent mindig megtalálja.“

És míg az újra fölriadó „éljen !“
Dörgő zajától visszhangzott a terem,
Az elmenesztett dísz küldöttség élen
Az új király már a tanácsba' terem.

Mély csend lön ekkor, szólni kezdte Imre :
„A nagy bizalmat megköszönjük szépen,
S mert így akarja agg királyunk épen,
Azt elfogadjuk s eszköszünk is íme :“

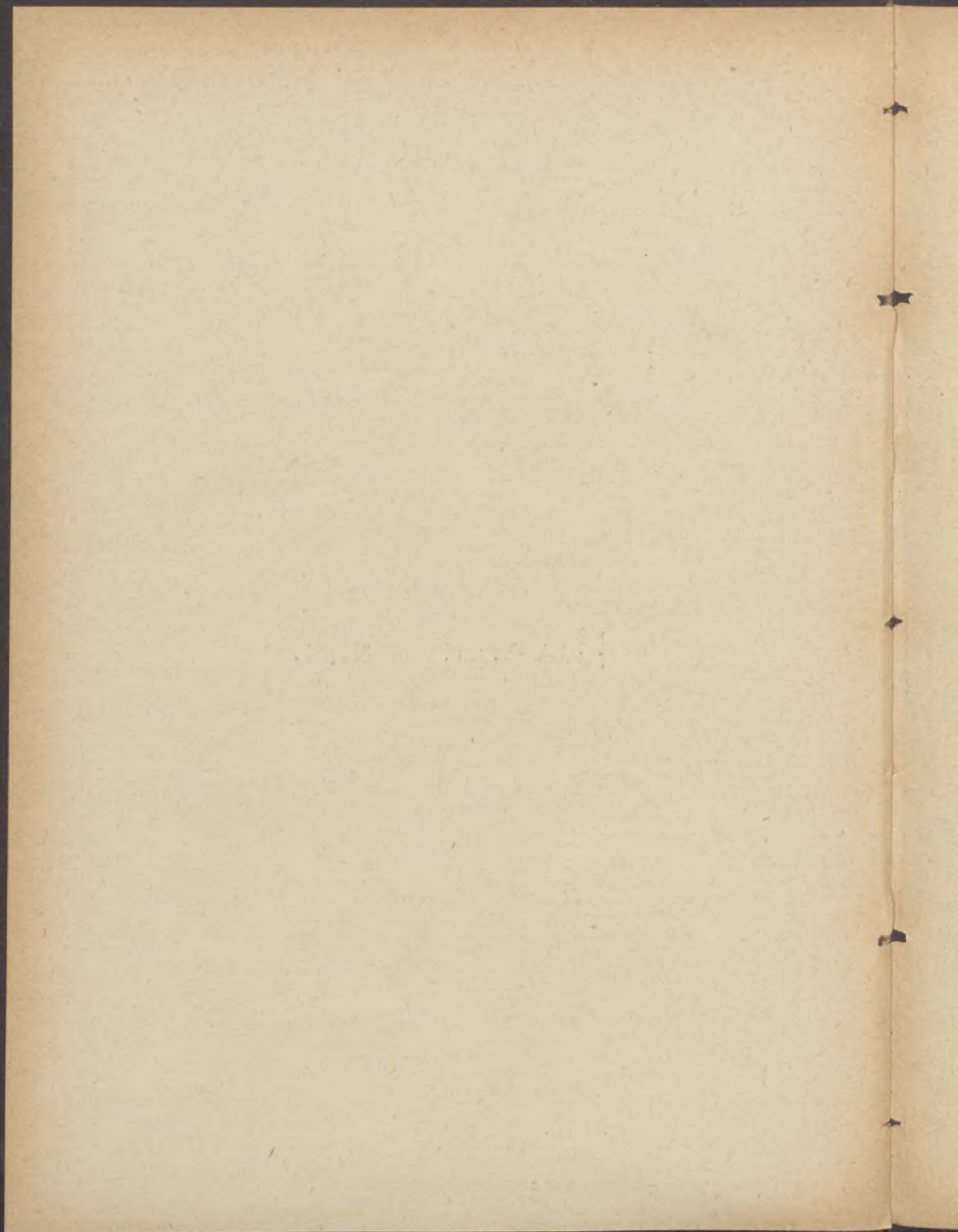
„Népem s az Isten törvényét megtartom
Hazát s az oltárt védni fogja kardom,
S ha kéri Isten tán a közveszélyen,
Övé ez élet. Isten úgy segítjen !“

,És most ígérjük, hogyha Isten kedvez,
S győzelmet adva életünk' megtartja :
Czimünk, hatalmunk önmagától elvesz,
Miénk csupán a hon vezéri kardja ;“

,Mert hol király van, több király ott nem kell.
És mert legottan a táborba szállunk,
Ország-tanácsot oszlatunk ezennel,
Fennen kiáltva : éljen agg királyunk !“

ÁTODIK ÉNEK.

HATODIK ÉNEK.

Arany-Homérnak lelke jőj segédül,
Mert jaj nekem, jaj, gyöngye krónikásnak;
Mit lelkem élvez s melytől álomom szépül,
Hogy átadhassam azt a képet másnak.

*

Tisza-, Dunának rengeteg siksága,
Ellenség lába rád de sokszor hága!
Arany kalászkod most is, mint a polyva,
Sárral vegyülve, láb alá tarolva.

A három úrnép rémitő hadával
Mint sáska ült le drága rónáidra,
S fővárosunkat, mint az éhes hidra,
Félkörbe fogta óriás karjával.“¹⁾

¹⁾ A három úrnép tízmilliónyi hada t. i. a Hattvan, Jászberény, Nagykáta, Pilis, Ráczkeve, Lovasberény és Csákvár közötti térségen terült el,

Dús Jászberénynek sík határán áll a
Legfőbb vezéri germán isten-sátor ;
Jaj lenne annak, mert halálra válna,
Hozzá közelgni aki volna bátor.

~~Mert~~ ép e perczben gyültek itten össze,
A latin és szláv istenek s vezérek,
Az ütközet gyors, biztos győzelmének
Tervét vitatni, mely a serget kösse.

Van itt tatár, svéd, perzsa, hindu, mongol ,
Malái, néger, arab, ostyák szinte,
Fehér, fekete, barna, sárga színbe',
Arczok, minőkre csak a művész gondol.

S hogy helyt fogának mind a had vezéri,
A germán isten szólni kezd ekképen :
— S a szláv nagy istent lopva végig méri —
„Testvér ! köszöntlek, táborom körében !“

„Hallgatva szódra, istennőmmel egyben,
Im itt vagyunk a megszabott órára;
S istenségednél Zolna állván kegyben,
Reánk marad majd trónja nem sokára.“

S a szláv nagy isten szólni hogy akarna,
Ránéz, s ez éles, mint a sasnak karma,
S midőn az ettől megriadt egészen,
Enyelgve sugja: „Mondtam és úgy leszen!“

És erre gúnynyal folytatá beszédét:
„Tízmillió van bár a szláv táborba':
A győzelemnek biztosítani végét,
Mi tízezeret állitunk a sorba.“

„S magamra mondom! istenséged népe
Tízezrem nélkül elveszett, bezárt had;
Hisz még fején van, mit babérul tépe,²⁾
Míg a magyarnak fegyver most sem árthat.“

²⁾ Czélzás a szláv seregnek pár hó előtti vereségére.

„Áldott egy ország, népe is derék nép,
S van esze, csakhogy a papok hálója
Beszötte, és azt nemhogy összetépnék,
De papi pókját még a rab légy ója.“

„De itt vagyunk mi e hálót széttépni,
És visszaadni népét önmagának,
Vallás nyögéből hogyha majd kiválnak,
A lét virágát megtanúlják tépni.“

„S az égi Isten? — rég megérett rája, —
Miként Osiris, Jupiter, Zeusz, Bráhma
Oda kerül, hol várja már hazája:
Gyerek meséknek tarka lomtárába.“

„Csak holnapig tart már az ég uralma,
Mert papja holnap meg leend mind halva;
Ha egy maradna, még fejet emelne;
Ne védje őket jó szivünk kegyelme!“

„Holnaptól kezdve a kerek világon
Egy isten-úr lesz, és az én leendek!“
— S hogy e szavakra fegyverek csörrentek,
Gógös beszédét folytatá vidámon:

„Igen, egy úr lesz! van hatalmam erre,
Kezembe tartom minden élő sorsát;
Ha ellenemre tenni bárki merne:
Irányt annak majd e parányi bors ad.“³⁾

„De hagyjuk ezt! Ma nem hatalmi kérdés
Vár itt megoldást a haditanácsban;
Megfontolásra most előttünk más van:
Az, mit Klió majd sirkövünk fölé vés.“

³⁾ E titkos, minden íz és szín nélküli szert, mely annak akaratát, ki abból bizonyos csekély adagot élvezett, parancsolója akaratához idomítja: már a régi görögök ismerték, s annak ismételt feltalálása VIII-ik Johnnak sikerült.

„Ezt fogja vésni : „Bölcsek és tudósok
Valának ők és győzedelmet nyertek !
S e győzelemhez ennyi millió sok,
Elég leendne kétezernyi gyermek.“

„Mert íme, itten e silány golyócska,
— Szinére olyan, mint a vas, mely ócska,
S melyből magunkkal elhozánk százezret —
Elvégez mindent, hol lobot majd ez vet.“

„Hová ütődik, kis lobot vet ottan,
Egyet robajlik s elpárolg legottan ;
És az, ki ebből csak parányt is szív be :
Ledül halottként, vére hül a szívbe.“

„Pár óra múlva álmából fölébred,
Csekély fejfájás az, mi ekkor támad ;
Mi haszna, rabbá hogyha már elébb lett ! ? . . .
Miénk a pálma és övé a bánat.“

„Nincs semmi szükség hát tanácskozásra,
Fölösleges már terveket vitatni ;
De hogy ne minket löjenek rákásra :
Egész vonalban mi fogunk támadni.“

„Meglássuk ekkor, Istenük mint védi
Oltárait majd és hívő vak népét ;
A földi észszel mint daczol az égi,
S hatalma minket mily csudával tép szét ? !“

És nyolczadik John felkaczag kevélyen,
Hívén erősen, nincs kitől hogy féljen ;
Pedig ha tudná — föld forogna véle --
Miként Etelvárt hallák mit beszéle.

Mert Imre ott ül a királypalota
Erkélyes ormán, a kémlő szobában ;
S a csigahangeső⁴⁾ híven hozza oda
Mindazt, amit John szóla sátorában.

⁴⁾ E csigahangeső Kossuth Imrének egy újabb el-

S ez a titoknak jutva birtokába,
Mosolygva szóla Atila királyhoz :
— Ki véle ott ül a kémlő-szobába' —
„E gög veszélyt majd nem reánk, de rá hoz.“

S az írógépen gyors parancsot küld
A hadsereghez, alvezéreinek ;
S midőn bevégzé, nagy nyugodtan ül le
Atila mellé s ily tervvel lepi meg :

„Tudod Atyám jól, hogy magyar népünket
Királyi szóval Etelvárra hoztuk ;
Nő, férfi, gyermek feljött mindenünnet,
Egy sem hiányzik, mint utánnyomoztuk.“

més találmánya, a fülkagyló alakjára szerkesztve. A
hangcsőre kitűző közelző (régente messzelátó) van erő-
sítve, melynek segélyével az, a kívánt pontra irányítható.

„Élelmiszer s más elhozandott érték,
Raktáron itt van teljes biztonságban,
S ami fölösleg fűevő jószág van:
Azt mind a bérczes rengetegbe verték“.

„A gyermekek, nők és tehetlen aggok,
Zolnákkal egyben itt, Etelvárt laknak;
Miattuk épen legkevésbé aggok,
Mert jól megőrzött menhelyükben vannak“.

„A hadra edzett férfinép ezalatt,
— Ötmilliónyi — Elelvár sikságán;
S mert nincs egyébűtt csak a pusztá falak:
A pusztításnak útját is bevágám.“

„S a három úrnép most miért rombolna?
Midőn azt véli, hogy övé lesz minden;
Minket segíni nincs erő, nincs Isten,
S övé hazánkkal drága kincsünk: Zolna!“

„Intézkedésünk más előnyt is ada :
A három úrnép tízmilliónyi hada
Itt kényszerüle táborát felütni,
Hol könnyü szerrel ellenőrizzuk mi.“

„És ellenőrzők ; titkaik kilesve,
Az ily titok már fél győzelmet képez ;
Félgyőzelem ma, ám de holnap estve,
Isten segélylyel, teljessé vál még ez ;“

„Mert ím, az Isten ellenségeinket
Göggel veré meg s elbizakodással,
Elhinni hagyta, hogy legyőznek minket
Tízmillióval, titkos-szer hatással.“

„Csalódni fognak ! jó magyar népünkől
Titkos szerüktől egy se fog aludni ;
Harczot velök majd bábokkal veszünk föl,
Altassák őket, hogyha fogják tudni.“

„Magyar hadunkkal mi bevárjuk szépen,
Míg elfogyand mind John vezér golyója ;
Megtudja majd, hogy ki akadt a lépen :
Ha jó hadunk a számadást lerója.“

„S hogy légi harcra készen álljunk szintén :
Folyó gyémántba e vörös port hintém ;
Ellen hajóját hogyha éri cseppje,
Megromlik attól villanyos telepje.“

S Atilla arczán a hatást kereste,
De őt ezúttal szenderegni látta ;
— Mert gyöngeségből áll az aggkór átka. —
S mert látta azt is, hogy beállt az este :

Élvezni vágyva balzsamát a légnek ;
Kilépe most a rácsozott erkélyre,
S alig tekinté még alá a mélybe,
Midőn zörejt hall és eléje lépnek.

Vigh Endre volt, a tábor alvezére,
És véle Liszt, a „dicsők-háza” őre ;
Az várva jött, a megszabott időre,
Váratlanúl ez, társa ellenére.

„Uram, királyom !” — Vigh ilyen kezd szólni —
De a király int s hallgatásra készti,
Látván, hogy Lisztet szólni vágy emészti,
És az, miért jött, nem lehet kis hólni.

Ijedt zavarral kezdi ez : „Királyom !
Kérlek ne büntess ! szentigaz mit mondok,
Ne hidd, hogy az, mit szemmel láttam : álom,
S hozzád mesélni dőre észszel rontok.”

„Midőn ma este a terembe léptem,
Ahól Atila, hűm király letéve,
Merev ijedség megnyügözte léptemé,
Ugy elvakított a koporsó fénye.”

„Mint izzó központ fénysugárt lövellt szét,
Rémitve szívet, megzavarva elmét ;
Remegve álltam, nem tudám mi történt,
Eszem ilyenre nem lelé a törvényt.“

„Csudák csudája ! a földél sík lapján
Új láng gyuladt ki, vakító fehérén,
A többi fényt is mind magához kapván,
Magasba szállott ; hűlni kezdé vérem“

„A tágas űrben perczekig bolyonga,
Majd fénye veszvén, ködszerűvé vála ;
Forogni kezdé, mint az égő bomba
Öles nagyságban ; majd megint megállá.“

„Ibolya, sárga, kék, vörös szint ölte,
Majdan fehér lön, végre gyöngé lila,
De csakhamar ezt égi fény előlte,
S abból kipattant most a hún Atila.“

„Jobbját egy perczre a magasba tartja,
Megvillan abban a hadisten kardja;
Fölnéz az égre, mintha esküt tenne,
Köd támad ekkor és ő eltűnt benne.“

„Perczek telének míg magamhoz tértem,
S már a koporsót őrszemem vizsgálja;
De im, hibátlan ön-pecsétje, zárja,
S hogy az, bizonynyal nem enyém az érdem.“

Álmélkodással hallja ezt királya,
És, mert elméje hasztalan kutatja,
Hogy a titoknak kulcsát megtalálja:
Istenre bizza; Ő a titkok atyja.

Nyájas szavakkal Lisztet elbocsájtja;
S nem lévén ez már más titoknak gátja:
Király urának némi intésére
Megszólal Vigh, a tábor alvezére:

„Főlség! jelentem, hogy e pillanatban,
Parancs szerint már minden végrehajtván ;
Kétmillió báb — harczy öltöny rajta —
Hadrendben állva, Etelvár alatt van.”

„Kezébe’ mindnek puska áll lövésre,
Ez összekötve villanyos teleppel ;
Ha kell, egy ember löhet ott ezekkel,
S e cselt az ellen nem veheti észre.”

„Az éj-sötét a kivitelt fedezte,
A hadsereg is elvonúlt helyére ;
Egyrész Etelvárt, és a másik szerte
Erdős hegyeknek völgyi rejtekére.”

Elhallgat ekkor, s nincs ki csendet törne,
Mert a király hogy szólni kezd épen,
Bántó, erős fény támad fönn, az égen,
S napúl világít szét a látáskörre.

Aggódva néznek föl s le mindaketten,
Okát kutatva az ijesztő fénynek ;
S a gondolattól hős szivük megretten :
Nem-é Etelvárt a paloták égnek ?

De most kialszik rögtön az ég lángja,
És a szemet már ős-sötétség bántja,
Nem tart soká ez ; égi csudaképen,
Új fény gyulad ki a keleti égen.

S éjféli órán, hah, Isten csudája!
Fölkél a nap. De ah, milyen nap ez ma ?
— Szent borzadályal néz az ember rája —
Fehéren izzó, sugáros keresztfa.

Gyorsan szökik fel, villanyos fényt szórva
A milliárdnyi csillagok közepett ;
Majdan megáll a fényes csillagsorba',
Az ég közepén, Etelvára felett.

Megszólal ekkor, zengzetes összhangban.
Etelvárott mind, mind ahány harang van,
Ki húzza őket? csak az Isten tudja,
Hozzá vezet föl mind e titkok útja.

És Imre látja, hogy a nép százezre,
Zsolozsma zengve megy a templomokba,
Mert a szívet ha félelem megfogta:
Hová forduljon, más ki védelmezze?

És térdre készti lelke áhítatja
Imrét, az Istent ily közel érezvén,
Szív dobbanása, minden gondolatja,
Imára válik e magasztos eszmén.

Midőn szívét így Istennek kitárta,
Mellette hangzik a dicséret-ének,
S hogy visszafordúl hófehér talárba
A pápa áll ott s bíboros egyének.

Szállván a himnusz Isten zsámolyához,
Megszólal ekkor szent atyánk, a pápa ;
Áldó kezében Isten áldását hoz,
Az Ő ígéje mindenik szavába'.

„Fiam ! légy áldva s halld : midőn ma estve
Buzgón imáztam a feszület alján.
Magyar hazánknak győzedelmet esdve :
Látám az Istent és szavát is hallám :“

„Enyém a holnap és nem embereké ;
Enyém a holnap, és enyém lesz harcza.
Szólott s miként nap, úgy világolt arcza. —
Uram ! Te hallod, hű tolmács leszek-é ? !“

S fölnéz az égre, szent malasztját kérve,
A hon királyát, hogy legyőzze érve ;
Meglátszik arczán Isten akaratja,
Midőn beszédét Imréhez folytatja :

„Fiam! az Isten fölfedé előtttem
A hadi tervet, fegyverid hatalmát;
Győznél, de kárát mégis csak te vallnád;
Új harczot szülne, rémesebbre nőtten.“

„Mert lásd, fiam! a három úrnép döllyfe
Alázva lenne, ámde nem kiölve;
S mig Isten ellen újabb harczra robban:
Az ész hatalmát istenítné jobban.“

„Mert hól az égre gúnyos ajk nevet föl,
Helyet a szivben ott az Isten hol kap?...
Fiam! a fegyvert dobd ki a kezedből;
Nem a tiéd, de Istené a holnap!“

„Övé a harcz, a győzelem gyümölcse;
S az ember-isten gőgje hogyha megdől:
Isten hitét kell újra hogy felöltse.
Fiam, a fegyvert dobd ki a kezedből!“

„Nem látod Isten jelképét az égen? ...
Nem hallod-e a harangok zugását? ...
Isten békéjét*) hirdetik már régen;
Mert Ő akarja, hogy hatalmát lássák.“

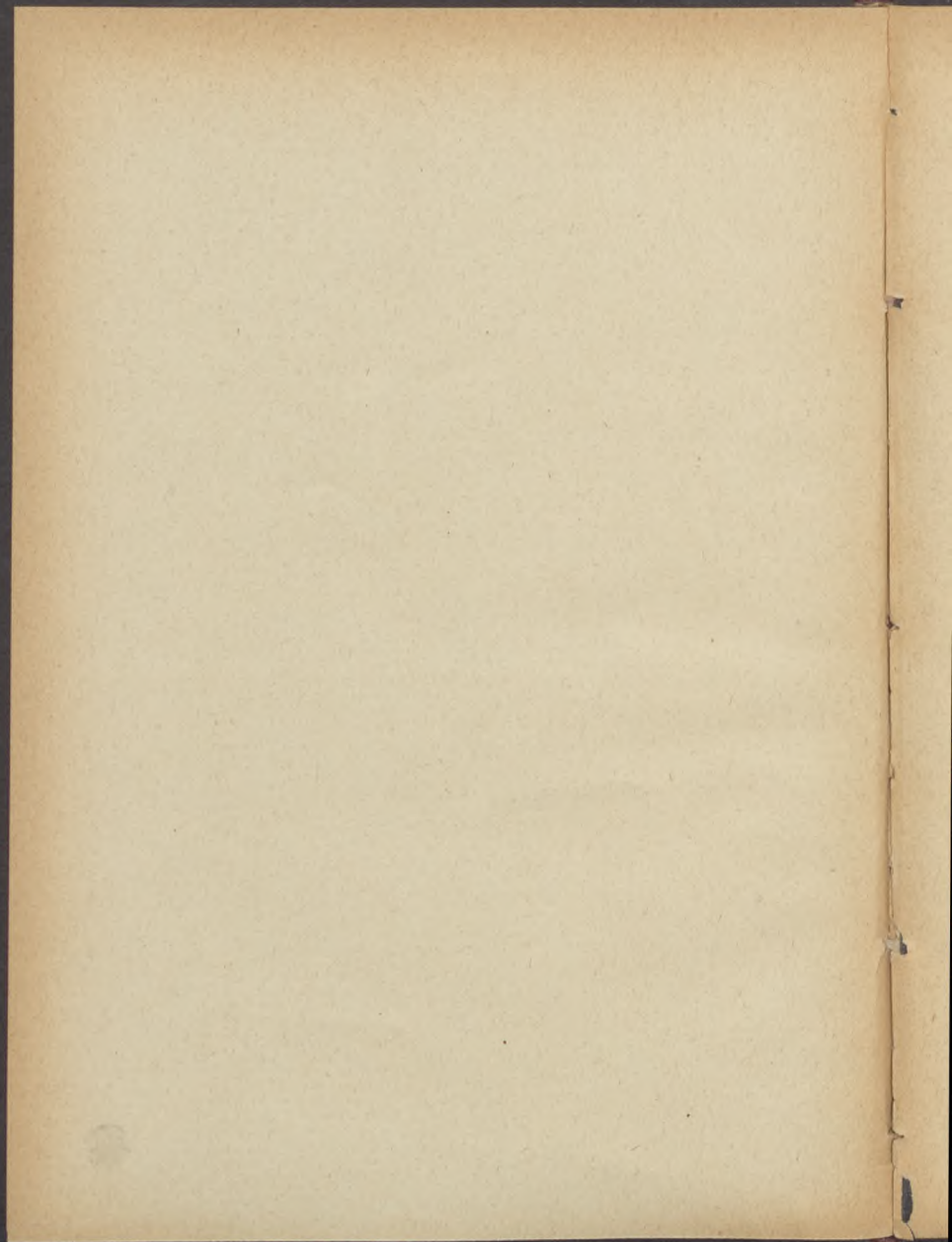
„Hadd tenni Istent, vért ne ontson kardod,
Isten parancsa erre int most téged,
S ha szent parancsát, mint hívő megtartod:
Boldog leendesz, boldoggá lesz néped.“

S midőn bevégzé, angyalok ajkárul
Karének hangzik: — Imre azt megérti —
„Szent, szent az Isten! és erős mentsvárul;
Boldog, ki tiszta szívvvel áldoz néki.“

*) Isten békéje. Treuga Dei. A pápák hatalmi fénykorában ha az Isten békéjét hirdető harangok megszólaltak, mindazok, kik a viadalt, harezot be nem szüntették: egyházi átok alá estek.

¶METEDIK ÉNEK.

HETEDIK ÉNEK.

Amig' Etelvárt a király figyelmét
Vezéri gondok, majd csudák köték le :
A három úrnép sem hunyá szemét le.
Elmondanám mért, hogyha megfigyelnék.

*

Midőn alászállt már az est homálya,
Fömlalla John is a hadi-tanácsban, (?)
És mert előttük most bor és kalács van,
Nikánor istent ekképen kínálja :

„Felség, igyunk még e dicső nektárból !
Tokaji asszút nem kapunk akárhól ;
Méltó valóban istenek számára,¹⁾
Igy minket illet a magyar nektára.“

¹⁾ Már XIV-jk Benedek pápa is, midőn a Mária Terézia császár-királynőtől kapott tokaji bort megköszölte, e szavakra fakadt : „Talia vina decent Pontificem.“
— Ilyen bor való a pápának. —

„Mit?! a magyaré? nem leend az mától,
Enyém ez asszú és enyém hazája;
Pár gönczit abból — itt kezem reája! —
Fölséged is kap tőlem, jó urától.“

„És most ürítsük e pohárt Zolnáért;
A szép mennyasszony hosszú életére!
S miként szívünk, ha már e bor hozzáért:
Fölségedért fel ugy hevüljön vére!“

Rázúg az ,éljen!’ a pohár megcsendül,
Dörög az ágyu isten-áldomásra;
S midőn az ajkon újra néma csend ül,
John a beszédet így fordítja másra:

„De íme, testvér! ránk borúlt az este,
Arádnak ágya már puhára vetve;
Én hát, a nászod, elmegyek most értte;
Csak légy nyugodtan és mulass testvér, te.“

„Ne félj, arádnak nem leend bántalma,
Násznőd, Dianna, tőlem is megvédi ;
Te csak vigyázz, hogy ne találjunk alva,
Készítsd az ékes rózsaaágyat néki.“

S Dianna karját ön karjába fűzve,
Vidór kacajjal otthagya a sátrát,
Kivül vezéri, vággyva már a tűzbe,
A léghajókkal útra készen várták.

Az éj sötétje még alig fedé el
A távozó Johnt kis vezérkarával,
Föláll Nikánor s kézben a pohárral,
Gúnyos mosolylyal néze szerte-széjel.

Látá, körülte hű barát csoportja,
A John hadából senki sincsen ottan ;
Kigyúl az arcz s a szem villámit szórja,
Majdan lehiggad s így beszél nyugodtan :

,Tanuk valátok, mily merész önhitten
Ócsárta minket John, a germán isten;
S engem lenézve, mint az örült elment
Lábbal tiporva jogot és kötelmet.'

,Örültnek mondom s hallgaték előtte,
Hagyván kitörni esztelen beszédit,
A gúny magát bár mind szívemhez nőtte,
S jogos haragom most is egyre szédit.'

,Örültnek mondom és az is valóban,
Midőn úr lenni vél, akar fölöttünk;
S bár birtokában altató golyó van:
Elfogy; s a népe? ezerannyin jöttünk.'

,Hadd löje csak ki altató golyóját,
Tegye fogolylyá a magyar sereget;
Majd bámuland a gőgös úr eleget,
Ha seregével harczosink elfogják.'

„S ha isten-urra egy lehet a földön,
Nem ő leend az, nem, szavamra mondom !
Annak tisztét be csak magammal töltöm,
S rátok, barátim, szinte' lesz majd gondom.“

„Föl hát barátim ! készen áll a tervünk,
Türelem árán így lehet majd nyernünk ;
Éljen soká John ! a butáknak bölcse,
Hogy kincseit mind lábainkhoz töltse.“

S midőn kiitták ős Tokaj nektárát,
Nikánor isten elhagyá a sátort ;
Kivül már őt is léghajóval várák,
Tudván, hogy ekkor táborában jár sort.

És indulának, csakhamar akadva
Nureddin sahnak perzsa táborára ;
A léghajónak itt megállást adva,
A sah legottan ura elé jára.

És szól: „Nagy isten, kit dicsőség fődjön !
Egy millió tart itt kezében fegyvert ;
Hősök, kiket még senki meg nem vert,
S kiknek nincs párja a kerekded földön.“

„Golyófogókból húszezer a készlet,
Kemény aczél mind, két hüvelyknyi vastag ;
Támadni minket bárki is merészlend :
Jól ellenáll ez a reánk lőtt vasnak.“

„A villanyágyuk száma nyolczezernyi,
Míg léghajóink épen félszer ennyi ;
E haderővel az eget ledöntöm,
S a félvilágot megrohannám rögtön.“

„Nemes Nureddin, ismerjük hatalmad,
— Igy szól Nikánor — ,s nem kevésb hűséged ;
Árnyadban Irán megnyugodtan alhat,
Ezért Turán is trónra óhajt téged.“

„De most maradj itt, tégy miként már mondtam,
Veszszén, ki minket meggyaláza rondán !
S kezet szorítva léghajóba üle
A szláv nagy isten, s gyorsan elrepüle.

Mely táborát föl Nagykátán ütötte,
Hamar elérték hindusok hadait,
Jó Csandragupta már ott áll előtte,
A maharadsza²⁾ minthogy ő vala itt.

S jelente ekkép : „Isten-úr fölöttünk !
Az Indus- és a Ganges-mosta földrül,
Hol minden oly szép, oly csudásan zöldül,
Parancsszavadra jó kétmilljón jöttünk.“

„Fölösleges szám, ágyuink bár régik,
És öt mértföldön hordanak csak végig :
De húszezernyi léghajónk van épen.
Szilárd pánczéllal védve kellőképen.“

²⁾ Maharadsza = nagykirály.

„E léghajók mind telve nagy kövekkel;
Több mázsa súlylyal bir egy-egy belőle;
Kire ledobjuk, halni annak meg kell,
Golyónemfogta ruha nem véd tőle.“

„De hisz reánk már nem leend itt szükség;
A gesztenyét ki John uram kaparja;
No csak vigyázzon, hogy kezét ne süssék,
S oda ne égjen kapzsi körme, karja “

„A gesztenyét ki hát csak hadd kaparja,
Mi eszszük azt meg, míg ő nézi szépen;
Mert rég megírva, bölcs tanúlságképen:
Ki jobban birja, majd utóbb az marja.“

„Hű Csandragupta! fölfogád a tervet;“
— Nikánor isten vissza így beszéle —
„Trónok teremnek s drága kincs többféle,
A maharadzsa mindenikből nyerhet.“

És Csandragupta két kezét megrázva,
— Hogy megremeg az, mintha vére fázna —
Gyors léghajóján újra tova szálla,
S Lovasberénynél csakhamar megállta.

Az agg Teu-fu táborát lelé itt,
China varkóczos, sanda népeivel,
S hogy ez meglátta istenét s vezérít
Egetverő zaj, mit öröme mivel.

— Bezzeg nem így tett ötszáz év előtte !
Fölnézni sem mert, lent, a porban fekve ;
Magát a szolga ám ha urrá nőtte,
Nem tart fegyelmet, hogyha nincs rá kedve. —

Szünnvén a lárma, Teu-fu jelente :
„Nagy isten ! íme, négymilljó a népem ;
Hősök szülötti, mind vitéz levante :
John úr babérját bizd reám, letépem.”

Beszélne többet, ám e pillanatban
Erős fény támad északon, az égen ;
Oly rémitő az és olyan váratlan,
Szavát vevé el s vért fagyaszt szívében.

A szláv nagy isten ám kaczagva néz föl,
És szól : „John isten napja ím fölvirradt ;
Mert ég Etelvár, arról fénye hirt ad,
S most benne John úr gyűjt vagyont a készből.”

„No, hát csak gyűjtsön, helyt talál minállunk,
S ha nem találna, majd helyet csinálunk ; —
Mostan pedig el, el sietve innét,
Zolnára vágyam, mert még el se hinnék.”

S olyan sietve, amiként tehette,
Útját a szlávok táborának vette ;
Már Ráczevéhez jó közelre jára,
Az égi fény hogy vált vak éjszakára,

Amily világos-nappal volt előbb lent,
Oly rémsötét lőn most a látáskörben,
Hogy még Nikánor isten is megdöbbsent,
S a szolganépre ráfordula szörnyen :

„Miért remegtek, esztelen tökfilkók !?
Talán sötétet most először láttok ? . .
Villanyfényt rögtön, nos, mi okból álltok ?“ . .
Mért e hanyagság, nem gyakorta tiltók ?“ . .

Nikánor isten mord parancsszávára
Öt villanyoszlop szója fényét szerte ;
S ez, messze körben, hol hajója jára,
A rémsötétet győztesen leverte.

És Ráczevéhez hogy elértek épen,
Új fény gyulad ki, a keleti égen ;
A villany fénye halavány lesz ettől,
Az emberek mind ámultan néznek föl.

Éjféli órán, hah, Isten csudája !
Fölkél a nap. De ah, milyen nap ez ma ? . . .
— Bámulva néz az ember-isten rája —
Fehéren izzó, sűgaros keresztfa.

Gyorsan szökik föl, villanyos fényt szórva
A milliárdnyi csillagok közepett ;
Majdan megáll a fényes csillag sorba,
Az ég közepén, Etelvára felett. —

Az ámulatból csakhamar ocsúdva
Nikánor így szól szláv táborkarához :
,Az istenész ránk bár ilyen csudát hoz,
Azért eszünket mi se dobjuk sutba ‘

,Nem fog ki rajtunk lángeszével Imre,
Hiába gyúlt ki szép keresztes napja ;
Nincsen hatása bölcsész népeimre,
Tudjuk, tüzét hogy fényvetőtől kapja.‘

„És most: előre, az egész vonalban!
Mert John hadában bizonyára baj van;
Előbb legyőzzük a magyar hadakat,
Aztán szerencsénk Johnhoz is csak akad“

És míg szemével az irányt kiméri,
Már kész a terve, gyors parancsokat ad,
S hogy értik azt a táborok vezéri,
Hanggépek rögtön vissza- tudtúladják.

Mozdúl a tábor rengeteg népével;
A léghajókba majd hat milljó fér el;
Míg a gyalogság minden egyes tagja
Elő futásgyors villanygépét kapja.

És ép e perczben, mint kit rémek űznek,
És kész vadúlva menni víznek, tűznek,
Ugy ront elő John s tizezernyi népe,
A czár elé nagy szontyolódva lépve.

Mert a hitetlen, törpe ember-isten,
Szerencse-napján büszke, mint a páva;
De vész ha éri s nincs ki rajt' segítsen,
— Istent tagadván — férfiatlan gyáva.

És szóla John a szlávok istenéhez:
„Fölséges isten! bölcseszű testvérem!
Szivem körödben nagy nyugalmat érez,
S karod hatalmát most segélyül kérem.

„Mert a szerencse hűtelen lön hozzám,
Tervem kudarcza könyörögni késztet;
Ma tönkre engem a nagyobb lángész tett,
Védj meg tehát míg népemet behoznám.“

„Ötmillió áll a határon készen,
Reggelre itt lesz, s népem a tieddel
A lángeszűn is majd győzelmet vészen;
Tréfás beszédem most pedig feledd el.“

Nikánor isten ám e szép beszédre
Ravasz mosolylyal egyre-másra kérdez :
Hogyan, miként volt ? mondja el hát végre,
S szeme czikázik, hangja tompa, érdes.

„Midőn hadammal Etelvárhoz értem,
— Igyen felel John a tett kérdésekre —
Napfény gyuladt ki, hogy miként, nem értem,
S reáakadtam a magyar seregre.“

„Csatára készen álltanak előttünk,
Felénk a puskát már lövésre tartva ;
Gyorsan lefekvénk s cserjéktől takarva
Közelre kúszánk ; majd reájuk lőttünk.“

„S golyónk hatását tudva, nagy sietve
Rohantunk rájuk gyorsfutó-gépekkel ;
De hajh ! el is ment mindnyájunknak kedve,
Mert a magyar állt, senki sem esett el.“

„No, majd elesnek, gondolók önhitten,
A győzelem már a kezünkben itten ;
S hogy odaértünk — mostan is szégyellem —
Láttuk : nem ember, szalmabáb az ellen.“

„Hahaha !“ tör ki a szláv isten erre,
Kaczag erősen, könnye is kicsordul,
Izeg-mozog, mint ittas a jó bortúl,
Nem tudva észszel, merre düljön, merre ? —

Átszáll kacajja az egész seregre,
Széttörve minden korlátot, fegyelmet ;
A nagy kacajtól harsog a lég egyre,
Gondolja John is, tán az eszük elment.

S sértődve mondja : „Nincs miért nevetni !
Mert hogy golyónkat egyig ellődöztük,
A szalmabábok ránk kezdtek tüzelni,
S több száz vitézem halva fekszik köztük.“

„Hogyan? a bábok szalma fegyverétől
Meghalva fekszik száz meg száz vitézed? . . . ,
Bábokra lösz s most sirva még te nézed,
Ha istenek közt szalma és szemét ő!”

„Oh bábu isten! én segítsek valjon,
Én, a kigúnyolt?” – így beszél Nikánor, —
„Hogy a világ majd ily butát uraljon? . . .
Ébredj! fejedből szálljon el a mámor.”

„Ne félj azonban, drága kis fiacskám!
Eszed megérik néked is lassacskán;
S hogy téged addig a gond meg ne öljön:
Az isten-úr majd én leszek a földön.”

„Dianna nődet bizd reám nyugodtan,
Férjet cserél ma; Imre lesz a férje,
És nem hiszem, hogy véle bé ne érje,
El ne fogadja férjeül legottan.”

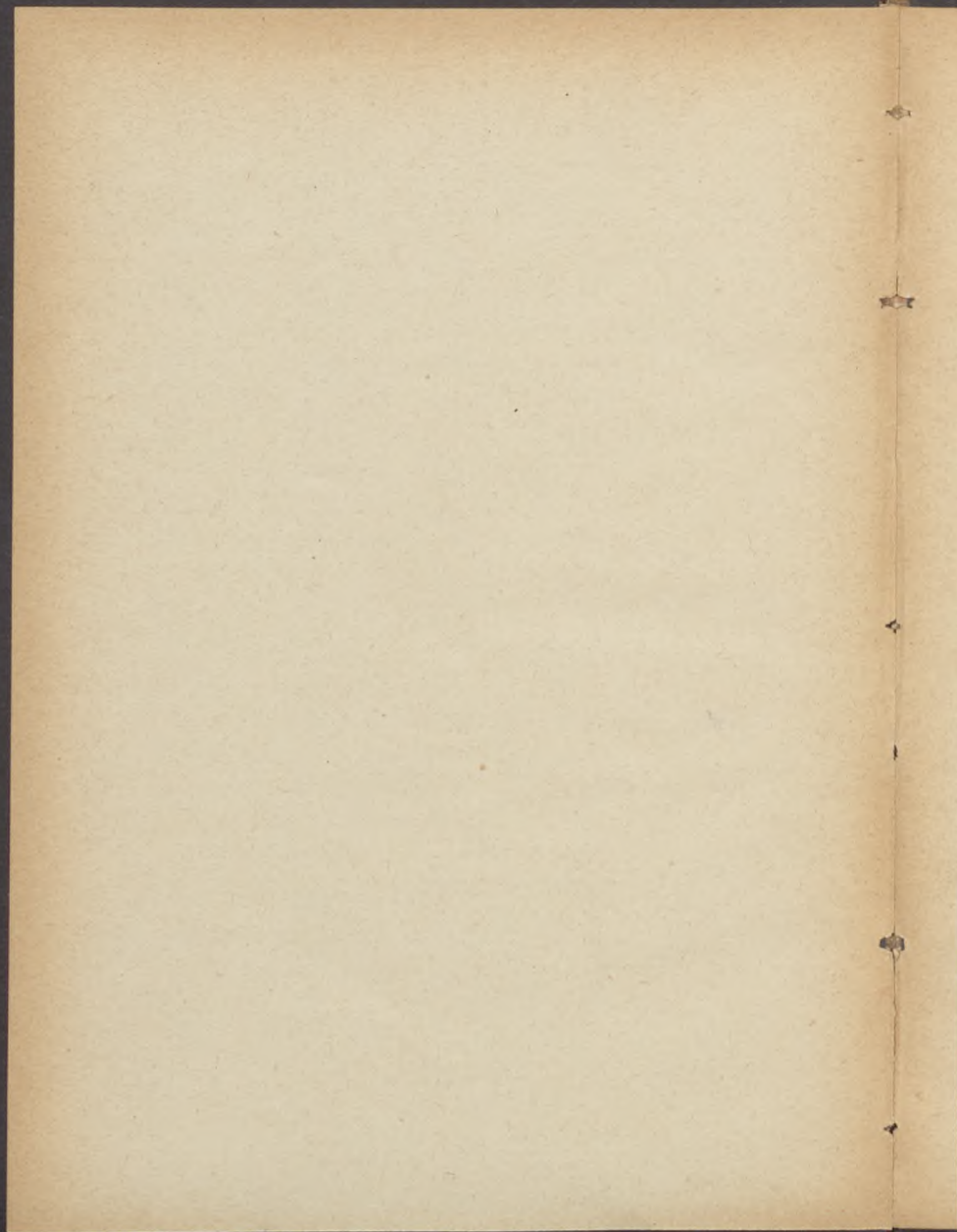
„De most előre! nincs idő vesztésre,
Mert lám a perzsák s hinduk is mozognak;
A te kudarczod meg nem árt azoknak, —
Népedre szükség nincs, de van az észre.“

„S az van nekünk, van! a világ meglátja,
Nem sújt le minket Imre bábja, napja;
S mert a tréfának rég vagyunk barátja:
Azt Imre tőlünk még ma visszakapja.“

„Előre gyorsan! hogy ha jó Dianna,
Derék hadával már a nászra érjen;
S ha nékem addig Zolna csókot adna:
Nem bánom: Isten, ördög és pap éljen!“

NYOLCZADIK ÉNEK.

NYOLCZADIK ÉNEK.

Öt óra óta áll a szláv sereg már
Etelvárt földve és gyűrűzve tétlen;
A léghajó-raj, mint sötét felleg, vár
Fönn, a magasban, ütközést remélten;

De nincs kívül itt kelni végtusára,
Nem látni szemmel a magyar hadakat;
A nép Etelvárt körmenetben jára,
Ajkán szivéből szent zsoltosma fakad.

Nikánor isten fővezér-hajója
Idébb-odább száll kémkedő szemekkel,
Mindhasztalan! e nép magát nem ója,
S nőikkel harczoljon, gyöngé gyermekekkel? . . .

Megtenné azt is, elrabolná őket,
Főkép az ifju, bájos szép nőket;
De módja nincs rá, ily eszélyre nem várt:
Aczélrúd erdő védi meg Etelvárt.

Pedig sokáig tétlenül nem várhat,
S baj, a hínárból ha gyorsan nem jut ki ;
Máris morogni kezd a zord tatárhad,
Mert fogyatékán a dicső-jó vutki.

És már Dianna is megjött hadával ;
Négy millió csak s öt a germán Johné ;
Sajátos arczuk száz honukra rávall,
Nem tudni sokról, ember-é, majom-é ?

A kémhajósok egyre-másra jönnek,
Tudatva, hogy nincs fegyveres had itten ;
Aggódva hallja ezt Nikánor isten,
S borús agyában rosz sejtelmek nőnek ;

Mert nem lehet, hogy férfi itt ne volna ;
Hová lett Imre és hová lett Zolna ? . . .
Cseles veszélyt rejt e titok magában,
Jó lesz vigyázni istenigazában.

És mit jelent e furcsa nap az égen!
Mért láthatók a hold, a czillagezrek;
Az üstökösök közte mért repesnek?...
Igy kérd Nikánor önmagától régen.

És a harangok folytonos zugása,
Égő gyertyákkal e bigót karének,
Ima, könyörgés, templomok járása,
Mi jót hozand e csöcselék félének?...

Mindegy! tovább nem tűrhető e látvány
Az ember-isten és az ész gúnyára;
E sértő gúnynak nép, keresztfa-bálvány,
Egész Etelvár veszte légyen ára!

Nikánor isten így kiált fel durván;
Kardját dühében a padmalyba szurván,
S parancsot oszt a fővezér-kar által:
Lőjék a várost bombákkal, granáttal.

Megdördül erre húszezer nagy ágyú,
Szörnyű robajt és légnyomást okozva;
Süket lőn attól sok derék orosz ma,
Fülét bedugni gyöngé tudományú.

S mily nagy lehet az ágyúk rombolása,
Mily gyilkoló a védtelen tömegben?! . .
De nincs olyan szem, nincs, mely azt meglássa,
Mig a tömött füst fátyla föl nem lebben.¹⁾

És ím a sűrű, szürke füst tömegből,
Zsoltosma hangzik: „Ki megóvtad néped,
Hatalmad áldjuk és dicsérünk Téged;
A gőg Előtted semmisülve megdül.“

¹⁾ Füst; mert ne feledjük, hogy a szlávok hadseregének egy része több ezernyi régiszervezetű, tehát tüzelő anyagúl lövőport használó ágyúkkal bírt.

S fölszálla Zolna több ezernyi szüzzel,
Föl, a magasba. Angyalok, gondolnád ;
„Utána !” ordít most Nikánor tüzzel,
„Millió rubelt kap, ki elfogja Zolnát !”

„Utána gyorsan !” ordít egyre-másra,
Dühében körmét önhusába ásva ;
Mindhasztalan, mert mindenik hajója
Lekötve áll ; mint ? . . . Isten a tudója.

Ő védi őket, kik merész ajakkal
A hitlenek közt hirdetik hatalmát,
S nem hagyja, hogy mit tiszta szív s ajak dall,
A szent zsoltosmát perczig is zavarják.

S fön, a magasban egyre szól az ének,
Hallhatja azt az összes ellentábor ;
Mert a szüzek mind e fölött zengének ; —
Rémes dühében fölsívit Nikánor :

„Hah, veszszenek hát, veszszén az egész faj!
Igya be vérük' szép honuk porondja;
Hisz e czudar nép népemet megrontja.
Legyen danájuk vad sikoltás és jaj!”

„Mi kár, pedig oly szépen énekelnek!”
— Így szól Dianna, John felé fordulva —
„E hangok engem igen érdekelnek,
Mért hát Nikánor oly kegyetlen, durva?”

S a villanyágyuk öldökölni készek
Midőn alulról most a füst föllebben,
És a tüzerek löni nem merészek;
A rájuk áradt füst gátolja ebben.

Ám a zsoltosma mind erősbül jobban,
Istent dicsérve mindenik igéje;
S míg attól milljó büszke szív megdobbán:
Nikánor isten átka zúg közéje.

De szól Dianna : „Hadd az átkot, testvér,
És ne zavarj e szép zsolozsmát itten ;
Mert hinni kezdem, hogy van égi Isten,
Ki védi őket és ki téged megvér.“

Majd távolabbról hangzik a karének,
A sűrű füst is szerte oszla végre ;
Nem gátja többé istenek szemének,
Láthatnak földre és a tiszta égre.

A tiszta égre, hol kereszt-nap ége,
És csillagok közt üstökösök járnak ;
A földre, hol a büszke Etelvárnak
Sértetlen állnak házai, népsége.

S fölhangzik ekkor John gunyos kacajja :
— Nikánor azt nagy mérgelődve hallja —
„Hahaha ! mily nagy bölcs eszed hatalma !
Rom már Etelvár s népe ott jár halva.“

Dianna ám most közbeszól ekképen :
„Ne bántsđ Nikánort ; ő a másik balga,
Ki győzni vél az Isten védte népen. —
De mily moraj zúg ott, a síkon, hallga !“

Oda tekintnek. Mily fölséges látvány ?!
Az ész megáll itt, gyöngé sziv föllázad,
S kételkedve kérđi önmagát akárhány :
Nem-é amit lát, pusztá szemkáprázat ?

A szláv seregtől nyüzsgő róna földön,
Hol milljó fegyver készen áll, hogy öljön :
Több százezernyi férfi jó nyugodtan,
Kezökben égő gyertya-fáklyát fogtan.

Papsága élén jár elöl a pápa,
Oltáriszentség tündököl kezében ;
S hogy odaér a szlávok hadsorába :
Ezernyi fegyver dördül rája épen.

A vad Temudzsín és tatár serege
Lőtt rá az aggott, védtelen pápára;
És míg Dianna szíve megremege:
Nikánor tapsol, bösz Neró módjára.

De áll a pápa hivei körében,
Hálás szemekkel nézve föl az égre,
És a szentséget tartva két kezében,
Áldása száll a gyilkosok seregére.

Tapsol Dianna és Nikánor ordit:
„Hah, Csandragupta! gyorsan a hajókkal;
Előre mindazt, mely köveket hord itt,
Végezz hamar, hah, végezz ott, azokkal!”

Száll Csandragupta húszezer hajója,
Embertelen, vad gyilkolásra készen;
S Nikánor isten fölkiált merészen:
„Hol vagy Te Isten, hol, ki őket ója!?”

„Mondják az égből; jőj le hát egeből!
Nem jössz?! no mindjárt földre szállasz ettől!”
S örült dühében fegyverét fölkapva,
Fellő az égre, a keresztes napra.

S e pillanatban a kereszt-nap villan,
Hörögve rogy le rögtön a merész czár;
Ajkán sikolyja dadogásba vész már;
Némává tette őt az égi villany . . .

Száll Csadragupta húszezer hajója,
Embertelen, vad gyilkolásra készen;
De mily csudának lett ez is látója,
S mint rökönyült meg a vitéz egészen? . . .

Mert még alig hogy fél utat tévének,
Nem tudni égből, vagy a földből jött-e,
Több százezernyi hún lovas népének
Élén Atila zár határt előtte.

És ah, milyen nép?! Ől magas nagyságban,¹⁾
Széles vállakkal, domború mellkassal;
Rajtuk kaczagány, medvebőr nadrág van;
Övük telítve számos ártó vassal.

S minő lovakkal?!... Nincs ilyen manapság
Az állatkerti törpe már ezekhez;²⁾
Nemis szelídek, egymást is harapják,
Jaj lenne annak, ki nekik nem kedvez.

¹⁾ A történelem és hagyomány ugyan alacsony, középszerű természetűeknek festik őseinket, de ha meggondoljuk, mily nagyságu emberek éltek akkor: az öles termet azokéhoz viszonyítva, — alacsonynya törpül.

²⁾ Mint tudjuk, mai napság csak állatkertekben láthatók e nemes állatok; a delej és villanyosság által változott viszonyok e nemes állatokat terükről leszorítva: tenyésztésük és gondozásuk elhanyagoltatván, ez idét számuk már igen leapadt.

Névtelen dalmok.

És mily szilárdan ülnek e vitézek?!...
Ember, ló mintha össze volna forrva ;
És bár a légben nyugton állnak sorba,
Szemük mutatja : ütközetre készek.

Fegyver kezében egynek sincs azonban,
Csak Atilának villog olykor kardja,
Amint kezében azt kivonva tartja ;
Ítélet az, mi irva most azon van.

Hős Csandragupta szontyolódva hátrál,
Félelme minden harcosára átszáll ;
Hisz már e tények minden bölcseletnek
S tudákosságnak büszke fittyet vetnek.

Mert hát ilyesmit ki látott, hallott még,
Hogy testet öltön az, ki már halott rég ;
S az ember-istent farkasszemmel nézze,
Két ezredévnek elporladt vitéze.

És látja John is a rém ellenséget,
S nem tudja bár, hogy ember-é az, vagy mi ?..
De mert a dolgot nem lehet úgy hagyni :
Tüzelni küldi rá a tüzéséget.

Dördül az ágyú, több ezer torokból
Aczél golyókat szórva a húnokra ;
S bár nem lehetnek ők ilyenhez szokva :
Nyugodtan állnak, egy se fél azoktól.

S az ember-isten rémülettel látja,
Miként hatolnak a golyók keres-tül
Lovon s vitézen ; — rémülettel látja,
Az ép lovon, hogy újra ép hún test ül.

Elfogja Johnt is az ijedtség erre,
Hadával egyben futna is, de merre ? ...
A hún vitézek villámként szágúldnak,
Elállva rését minden légi útnak.

És most előtör a húnok királya.
Tartván irányt a szláv vezérhajónak ;
Egy pillanat s mit villany-ágyuk ónak,
Már a hajóban kong lova patája.

És ott megáll, mint ércszobor granitján,
— Rémülve néz a három isten rája —
Majdan megvillan rémítő szablyája
A levegőben egy nagyot suhintván.

És ez elég volt ; mert a villany árja
A gépezetben megszakadt legottan,
A léghajó most szárnyait kitárja
Egyet kering és már a földön ott van.

A három úrnép fő vezérhajója
Ez utat ám nem egymagában tette ;
Harminczezernyi más hajó követte
És szállt le véle, mint a meglőtt gólya.

S a rémülettől, hogy magukhoz tértek,
Olyasmit láttak, oly magasztos szépet,
Hogy szóvirágot mindhiába tépek,
Annak rajzához én sehogysem értek.

A három isten szárazföldi népe,
Neves tudósok és híres vezérek,
Magukról itt a hadiszert letépve,
Bünbánó szívvél porba' térdeplének.

S a pápa ott jár papságával egyben
Az új hívők közt áldást osztogatva;
Boldog, ki tőle részesül a kegyben,
Hogy a keresztet csókra megkaphatja.

Kiktől a pápa távolabbra lépdél,
Ott a magyarság összeforr a néppel;
És a kerekföld annyi faj népének
Ajkán együtt zeng a zsoltosma-ének.

Fölséges eszme és magasztos kép ez!
Hahogy az ember jobb tudatra ébred,
És érzi, hogy csak egy családot képez,
Oh, szent Teremtő! Általad s Te értted. — —

Midőn a pápa jó közelbe ére,
Dianna fölkel és eléje járúl;
Letérdel ott s e szó fakad ajkáról:
,Megállj atyám, az Isten szent nevére!‘

,Megállj atyám! vagy jőj inkább sietve,
Egy földi isten várja szent imádat;
Könyörögj értte, nagy a bűne, tette:
Hitetlen gőggel Isten ellen támadt.‘

S belép a pápa a vezér-hajóba,
Melyben Nikánor bűnhődése óta
Bénult tagokkal, összeégett ajkkal,
Halálra váltan nyög, sohajtoz halkal.

Fölnéz Nikánor és a pápát látva
Siralmas hangon gyors beszédhez kezdé;
Imája-é ez, vagy tehetlen átka?
Nem tudni; hangja vad hörgésbe veszve.

Ám most a pápa térdre roskad rögtön,
— Az új hívők is úgy tesznek, mint ő tön --
És áhitattal nézve föl az égre
Ilyen imára nyílik ajka végre:

„Hatalmas Isten, égnek, földnek Ura!
Harczod kiküzdéd, megtöréd a gögöt,
Ne nyujtsd kezéd ki, oh ne nyujtsd boszura,
Bocsáss meg annak, aki már bűnhődött.“

„Hiszen kegyelmed, mint a nap sugára,
Ránk is kiárad, a nagy bűnösökre,
Kik tudva lépünk a gonosz útjára;
Elveszni minket még se hagysz örökre.“

,Kegyelmezz annak, ki nem ismert Téged,
Ugy támadott Rád bűnös ajkkal, kézzel ;
E szörnyű büntől, szent Fiadért, nézz el
S hadd élni őt, hogy áldja szent Fölséged.'

Végzé. Imája fölhatott az égbé,
Mint tömjén illat fölhat az oltárrúl ;
És ott az Úrnak zsámolyához érve :
Isten kegyelme bányaként kitárul.

Mert hogy Nikánor félve, várva vesztét,
Ajkára vonta Megváltónk keresztjét :
Kórsága eltűnt, ifju erőt vált
S felszökve ekkor hangosan kiálta :

,Van Isten ott fönn! Hála légyen néki !'
S ezt, látva, hallva John emigy tetézi :
,„Van égi Isten ! minden azt beszéli,
Eszem kutat még, bár szívem már érzi.“

És a hívőnek mély alázatával,
Aggályos arczczal szent atyánkhoz lépe,
S ott — térdre készítve Diannát magával —
Ő is könyöрге, mint előbb már népe :

„Fogadj fiaddá s nyújtsd a szent keresztet,
Mert lelkem érzi eddig is mit vesztett ;
Lelkem ? ! . . tagadtam lételét, fölleltem ;
Alvó csecsemő volt e perczig lelkem,“ —

„És most hienna ; régi bűneimet
Kihordja mind a ronda mult sirjából,
Elém teríti, miattuk bevádol,
És jaj ! e képre nem találni himet.“

„Oh jaj nekem, jaj, hogyha elhagysz engem ;
Soha nem ismert félelem abajgat, . . .
Könyörögj érttem, nyisd imára ajkad, . . .
Védő imádért térdemen esengem.“

„Bizzál fiam, az Isten irgalmában,
Kegyelmes Ő a megtérő bűnöshez ;
Ki nála zörget, nem zörget hiában,
Jósága már is szent malaszttal környez.“

Szólott a pápa, John pedig felállta
S a czárra nézve így fordul beszéde :
„Dörék valánk mi, ám a dörék álma
Nem tart örökké, ébredés a vége.“

„Jőj szent atyánk, jőj ; gyermekek módjára
Oktass, taníts meg szent hitedre minket,
Hogy rátaláljunk a tudás fájára,
Kiket az eddig csak porával hintett.“

„Isten hitének hadd ragyogjon napja,
Az ember-ész a fényt csak attól kapja ;
E hit világa óv a tévedéstől,
Az ész e nélkül lelket áldoz és öl.“

„Oh szent atyánk jőj, nincs nyugalmunk itten;
Szent templomába várja népét Isten,
Hol a keresztség elmosandja multunk.” — —
Rászól Nikánor : „Ugy van, úgy, induljunk !”

* * *

A három úrnép húszmillió hadának
Minden vitéze már keresztényné lőn,
S kik eddig Istent-nem-hívők valának,
Most templomokban ülnek istenfélőn.

Izzó keresztnap, üstökösök ezre
Sincs már az égen, emberek réméül ;
A régi nap süt rosztára és nemesre,
Jelül : hogy Isten s ember összebékül.

Világünnep van most a szép Etelvárt,
És hálaének zeng a templomokban ;
Mert az, mit annyi büngyötört kebel várt :
Az égi béke sziveikben hon van.

S fölszáll az ének, föl a tömjén illat ;
Angyal vivé föl Isten trónusára,
A hol az Úr az érkezőre pillant
S jóságos arczczal néz le Etelvárra.

És hogy lenéze, az ember szívében
Nem láta gögöt, alakost a hitben ;
Isten hívése nemcsak hit már itten,
Hanem az észnek jobb tudása épen.

Mert Isten ellen ha eszünk nem lázad,
Hamar megérti keresett ^{nagy}X.-ét*)
S a földi Isten páráként foszlik szét,
A büszke gögből lesz szelid alázat,

*) Szerző itt főleg a természettudományok egyes ágait kutatva — művelőkre céloz ; mert első sorban ép a természettudományoknak alapos ismerete és titkainak vallásos érzelemmel tett kutatása vezeti rá a fürkésző eszt a keresett titkok forrására : az Istenre, kit

És néz az Úr, néz, fényesül orczája,
Hogy a királyi palotára nézett;
Elbájolá a trónterem pompája
És el az abban csillogó vitézek.

Oltár emelve a trón oldalánál,
Oltár előtt a pápa egymagán áll;
Odább körülte papi fejedelmek,
Előtte földi istenek térdelnek.

Nem isten többé, emberek jogarral,
Az ég irányba fölemelt jobbkarral;
S míg balkezük a szentírásra téve,
Fölcseng az ajkon esküjük ígéje:

föltalálva hamar megérti a mindenben észlelt csudás
összefüggést és főkélyt, de azt is, hogy az okforrás
feltalálásával az emberi ész kutatásának véghatárához
ért el,

„Gyilkos, ki vért ont, börtön oltsa éltét,
Rabság emészsze azt, ki háborút kezd ;
S ki Isten ellen lázadón beszél, vét :
Fölségsértőként érje szent boszú ezt.“

„Ember az embert testvérnek találja,
Egymással éljen örökös békében,
S a nemzeteknek nagy, vitás ügyében
Legyen bíró a magyarok királya.“*)

„S mint dönt e bíró : nép urát úgy kösse ;
Ki ellenálland : trónját vére fösse ;
Ez lesz a törvény, esküszünk is rája,
Ugy áldjon Isten, mindnyájunk királya !“

Föllállnak ekkor és a trónhoz lépnek ;
Hol Zolna s Imre közt Atila üle, —
S ura latinnak, szlávnak, germán népnek,
Királyainkkal csókban egyesüle.

*) Az 1789-ben meghalt Vergennes, francia miniszter volt az első, ki megpenditette az örökbéke esz-

Oltár előtt a pápa áll, kezeit
Áldásra tárva e királyi népre;
Magasztos érzet hatja át idegit,
S ilyen kiált föl a magas mennyégre:

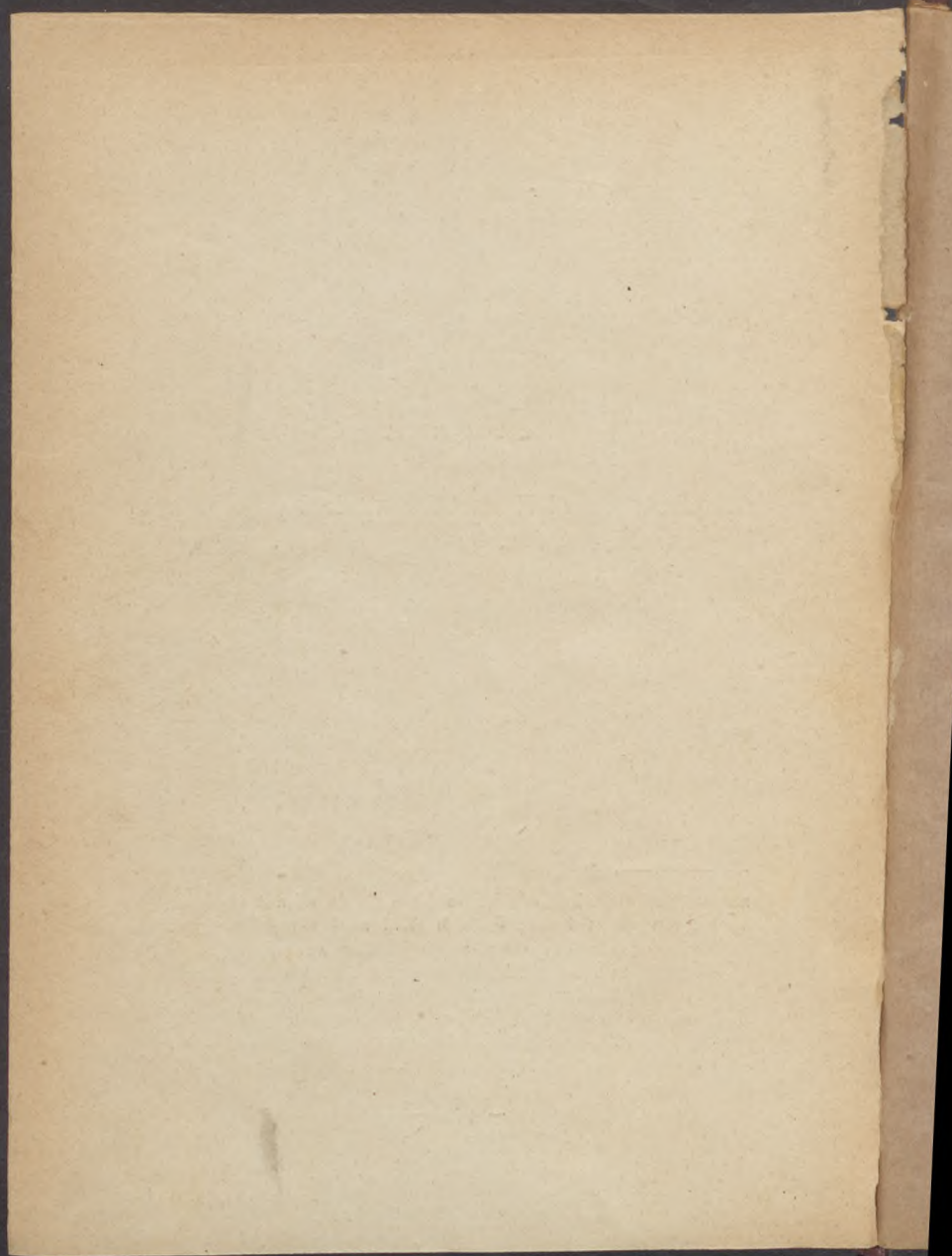
„Hatalmas Isten! Nemzetünk vezére!
Hosanna Néked, üdv, hosanna százszor!
Beteljesült, mit szent Fiad igére:
„Egy az akól már s íme egy a pásztor.“

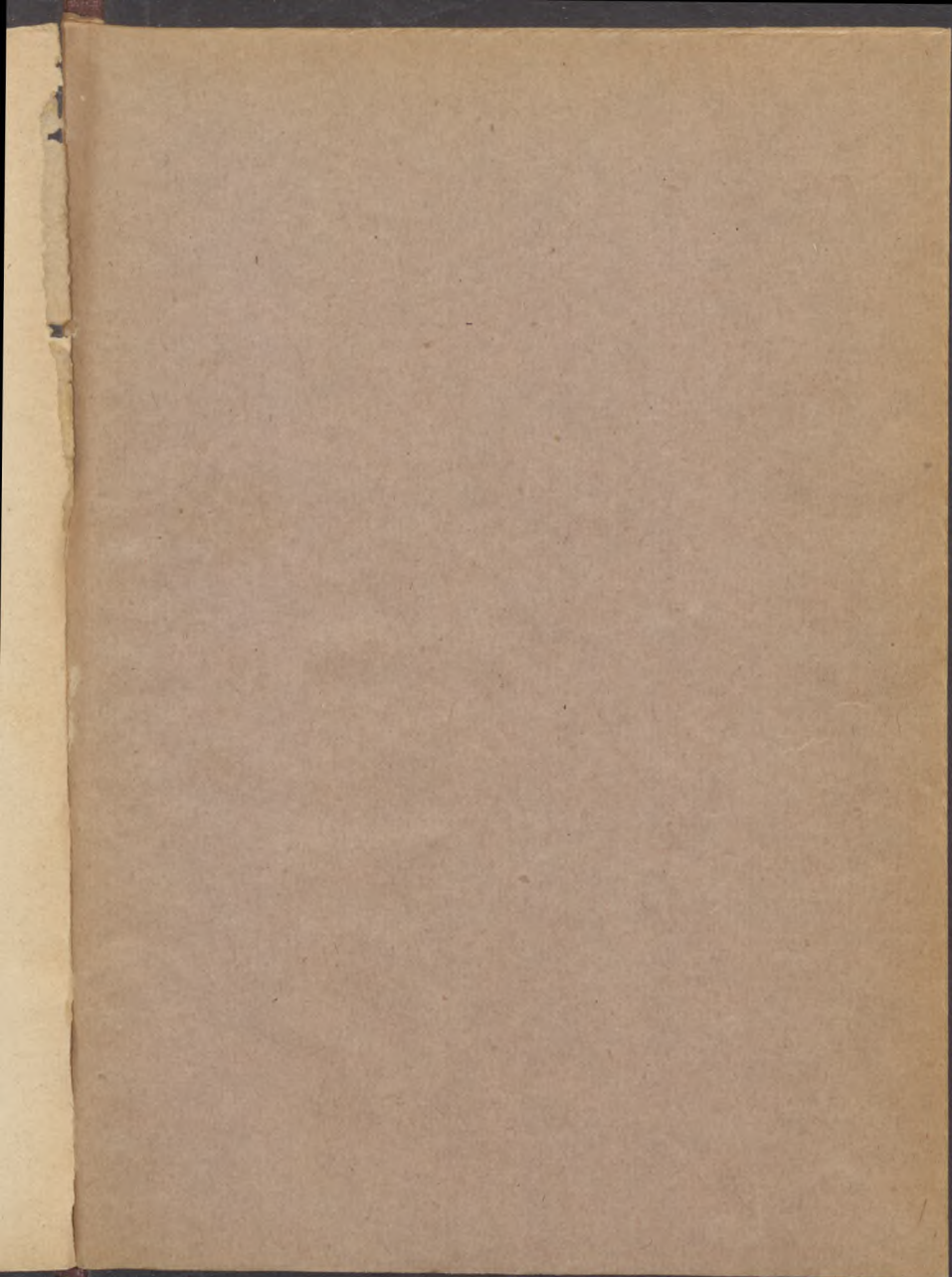
„S bár ezredévek terhe dült rája,
De él a magyar! — szent kezed tartá fent —
S örökre áll már trónja, koronája.
Hallá az Úr ezt s rámondá az „Ámen-t.“

méjét. Ennek lehetőségéről a francia és német tudósok az időben sokat írtak, és a berlini tudóstársaság egyik nevezetes tagja 1778-ban az örökbéke eszméjének kivihetősége mellett nemcsak könyvet írt, de azt tudósokból álló társaság előtt fel is olvasta, s így eszméjét, mely szerint az örökbéke kivihetőségére a békebírói intézményt ajánlotta: nyilvános vitakozás tárgyává tette; azonban terve a sok vitakozás után meddő maradt.

5

